

Maarit Myllymäki

NEPPIS-RYHMÄ

Vertaisryhmämuotoinen avokuntoutus perheille

Sosiaalialan koulutusohjelma

2013

NEPPIS-RYHMÄ

Myllymäki, Maarit
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Huhtikuu 2013
Ohjaaja: Lehtori Hamilo, Outi
Sivumäärä: 57
Liitteitä: 5

Asiasanat: vertaistoiminta, vertaistuki, ADHD/ADD, kasvatuskumppanuus, perhekeskus

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiön Neuropsykiatrisen kuntoutusosaamisen juurruttaminen lasten ja nuorten palveluihin – projekti 2011–2012 oli Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama hanke, jonka myötä syntyi myös Neppis-ryhmä.

Neppis-ryhmä kokoontui Pohjois-Satakunnan peruspalvelu-liikelaitos kuntayhtymän eli PoSan Perhekeskuksessa Kankaanpäässä ja ryhmäkertoja oli yhteensä 20. Ryhmänvetäjinä toimivat PoSan Perhekeskuksen perheneuvolan ja perhetyön työntekijät yhteistyössä Satakunnan sairaanhoitopiirin työntekijöiden kanssa.

Opinnäytetyöni tarkoitus oli selvittää vanhempien näkökulmasta, miten tavoitteellinen, vertaisryhmämuotoinen avokuntoutus on tukenut neuropsykiatrisista oireista kärsiviä lapsia ja heidän perheitään. Opinnäytetyöni tavoitteena oli myös selvittää, olivatko lasten sosiaaliset taidot kehittyneet Neppis-ryhmätoiminnan aikana ja mitä vertaistuki merkitsi perheille ja saivatko vanhemmat vertaistuesta tukea omaan vanhemmuuteensa ja jaksamiseensa. Halusin myös saada vanhemmilta palautteen Neppis-ryhmän toimivuudesta sekä kehittämisehdotuksia.

Teoreettisessa viitekehyksessä käsittelin vertaistoimintaa, kasvatuskumppanuutta ja neuropsykiatrisia haasteita ja niistä tarkemmin oirekokonaisuutta ADHD/ADD:tä.

Tutkimukseni oli kvalitatiivinen tutkimus ja aineiston keräsin haastattelemalla Neppis-ryhmätoimintaan osallistuneet neljän perheen vanhemmat. Tutkimusmenetelmänä käytin teemahaastattelua ja tutkimustulosten analysoinnin tein käyttämällä aineiston teemoittelua.

Tuloksista selvisi, että tämänkaltaisella vertaisryhmämuotoisella avokuntoutuksella on merkitystä vanhempien kasvatustehtävään ja siinä jaksamiseen. Vanhempien laadittavat tavoitteet toteutuivat kolmella perheellä osittain ja yhdellä perheellä jopa odotettua paremmin. Lasten sosiaaliset taidot kehittyivät, mutta tämän ei voida sanoa yksinomaan johtuneen Neppis-ryhmän vaikutuksesta. Vertaistuesta ja ryhmän vetäjien taholta kokemastaan kasvatuskumppanuudesta vanhemmat saivat konkreettisia menetelmiä ja tukea lapsensa kasvatukseen tukemiseen sekä omaan jaksamiseensa. Kehittämisehdotukset liittyivät vanhempien ryhmän sisältöön ja siihen, että isät saivat oman ryhmän ja mahdollisesti miespuolisen vetäjän ryhmään.

NEPPIS-GROUP

Myllymäki, Maarit

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

May 2013

Supervisor: Senior Lecturer Hamilo, Outi

Number of pages: 57

Appendices: 5

Keywords: peer activity, peer support, ADHD/ADD, upbringing companionship, family center

Foundation For The Rehabilitation Of Children And Young People Mannerheim League For Child Welfare had a project in 2011-2012 about rooting of neuropsychiatric rehabilitation know-how in the area of child and youth services. This was also the beginning for the Neppis-group.

The Neppis-group gathered in the family center of PoSa and there were 20 group sessions. Group leaders were the workers from PoSa's family advice center and family work who worked together with two workers from Satakunta hospital district.

The purpose of my thesis was to clarify how goal-directed, peer support oriented rehabilitation has supported children who suffer from neuropsychiatric disorders and their families from the parent's perspective. The target of my thesis was also to clarify if the children's social abilities developed during the Neppis-group and what the peer support meant for the families and did the parents get support for their own parenting and coping from the groups peer support. I also wanted to get feedback from the parents considering the functionality and ideas for further development about the Neppis-group.

In the theoretical frame of reference I process peer support, upbringing companionship and neuropsychiatric challenges, especially the array of symptoms ADHD/ADD.

My research was qualitative and I gathered my material by interviewing the parents of four families who took part in the Neppis-group. As a research method I used theme interview and I analyzed the research results by using themes.

The results show that this kind of peer support oriented rehabilitation has a meaning in the parent's task of upbringing and coping with it. The goals parents made did actualize partly with three families and with one even better than expected. The social skills of the children developed but it can not be said to be fully the effect of the Neppis-group. Parents got concrete methods to support their children's development and also their own coping from the groups peer support and from the upbringing companionship they felt from the group leaders. The development ideas were related on the content of the parents group and also on the dad's and how they could get their own group with a male group leader.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	VERTAISTOIMINTA	7
2.1	Vertaistuki.....	8
2.2	Vertaistukiryhmä.....	9
2.3	Vertaistoiminta ennaltaehkäisevänä tukena.....	11
3	NEUROPSYKIATRISET HAASTEET.....	11
3.1	ADHD/ADD	12
3.2	ADHD:n diagnosointi	14
3.3	ADHD:n hoito ja kuntoutus	15
4	KASVATUSKUMPPANUUS	16
4.1	Kasvatuskumppanuuden periaatteet.....	17
4.1.1	Dialogi	17
4.1.2	Kuuleminen	18
4.1.3	Kunnioitus	18
4.1.4	Luottamus	19
4.2	Kasvatuskumppanuus perhepalveluissa ja lastensuojelussa	19
4.3	Perhekeskustoiminta	20
4.4	Pohjois-Satakunnan peruspalvelu-liikelaitos kuntayhtymän (PoSa) Perhekeskus.....	21
5	NEUROPSYKIATRISEN KUNTOUTUSOSAAMISEN JUURUTTAMINEN LASTEN JA NUORTEN PALVELUIHIN –PROJEKTI 2011-2012 (RAY).....	22
5.1	Ryhmämuotoisen kuntoutuksen prosessin runko.....	24
5.1.1	Ryhmäprosessin suunnittelu.....	24
5.1.2	Perhekohtaiset aloitustapaamiset.....	25
5.1.3	GAS- Tavoitteen asettaminen.....	25
5.1.4	Ryhmätapaamiset	25
5.1.5	Väliarviointi	25
5.1.6	Perhekohtaiset lopputapaamiset	26
5.2	Ryhmien tavoitteet ja sisältö.....	26
5.2.1	Lasten ryhmien tavoitteet ja sisältö	26
5.2.2	Vanhempien ryhmä	28
5.2.3	Perheiden yhteinen toiminta.....	28
6	NEPPIS-RYHMÄ	29
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	30

7.1	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	31
7.2	Teemahaastattelu.....	32
7.3	Haastateltavien valinta, haastattelutilanne ja aineiston käsittely	33
7.4	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	34
8	TUTKIMUKSEN TULOKSET	35
8.1	Lapsen sosiaalisten taitojen kehittyminen	35
8.2	Vanhemmuuden tukeminen	37
8.3	Vertaistuen merkitys perheille	40
8.4	Neppis-ryhmän toimivuus ja kehittämisajatuksia.....	42
9	YHTEENVETO	46
9.1	Ovatko vanhemmat huomanneet lapsensa sosiaalisten taitojen kehittyneen Neppis-ryhmätoiminnan aikana?	46
9.2	Millaista tukea vanhemmat ovat saaneet vanhemmuuteensa ja omaan jaksamiseensa Neppis-ryhmätoiminnasta?	46
9.3	Mitä vertaistuki on merkinnyt perheille?.....	47
9.4	Millaisia ajatuksia vanhemmilla on Neppis-ryhmän toimivuudesta ja kehittämisestä?.....	48
10	POHDINTA.....	50
	LÄHTEET	55
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Neuropsykiatristen häiriöiden esiintymisluvut ovat olleet viime vuosikymmenen aikana selvässä nousussa. Tämä johtuu osittain lisääntyneestä tiedosta ja häiriöitä tunnistetaan ja diagnosoidaan aiempaa paremmin. Tämä taas luo paineita kunnille kehittää kuntoutusta ja palveluja neuropsykiatrisista häiriöistä kärsiville aikuisille, lapsille ja heidän perheilleen. (Kaartinen 2011.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiön Neuropsykiatrisen kuntoutusosaamisen juurruttaminen lasten ja nuorten palveluihin – projekti 2011–2012 on Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama hanke. Tämän hankkeen myötä syntyi myös Neppis-ryhmä keväällä 2012.

Neppis-ryhmä on Pohjois-Satakunnan peruspalvelu-liikelaitos kuntayhtymän PoSan Perhekeskuksen perheneuvolan- ja perhetyöntekijöiden sekä Satakunnan sairaanhoitopiirin työntekijöiden yhteistyönä ohjaama vertaisryhmämuotoinen avokuntoutus lapsille ja nuorille ja heidän perheilleen, joilla on neuropsykiatrisen oirekokonaisuus tai neuropsykiatrisia piirteitä.

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää vanhempien näkökulmasta, miten tavoitteellinen, vertaisryhmämuotoinen avokuntoutus on tukenut neuropsykiatrisista oireista kärsiviä lapsia ja heidän perheitä. Tavoitteena on myös selvittää miten Neppis-ryhmä on tukenut tai auttanut lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä ja miten vertaisryhmä on tukenut vanhempia ja heidän jaksamistaan haastavan lapsen kasvattajana ja millaisia kehittämisehdotuksia vanhemmilla on Neppis-ryhmän toiminnan jatkoa ajatellen.

Opinnäytetyöni teoreettisessa viitekehyksessä käsittelen vertaistoimintaa, kasvatuskumppanuutta sekä neuropsykiatrisia haasteita ja niistä tarkemmin oirekokonaisuutta ADHD/ADD:tä, koska kahdella ryhmätoimintaan osallistuneella lapsella on diag-

nosoitu ADHD. Kasvatuskumppanuus- käsitettä käytetään yleisemmin varhaiskasvatuksessa, mutta se on myös tärkeä osa Perhekeskuksen toimintaa ja Neppis-ryhmän toiminta-ajatusta.

2 VERTAISTOIMINTA

Vertaistoiminnan taustalla on ihmisten tarve olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, koska ihminen on sosiaalinen ja elää yhteisöissä. Yhteisöt olivat alun perin perheyhteisöjä tai kylä- ja heimoyhteisöjä, joiden hyvinvointiin ja selviytymiseen vaikutti se, miten yhteisöjen jäsenet huolehtivat toisistaan. Varsinaisiksi vertaisryhmiksi ensimmäiseksi mainittiin AA-kerhot, Anonyymien Alkoholistien ryhmät, jonka perustajajäsenet olivat Bill Wilson ja Bob Smith vuonna 1939. Suomeen AA-kerhot tulivat vuonna 1948. (Laimio & Karnell 2010, 9-10.)

Käsitteenä vertaistoiminta tuli Suomeen 1990-luvun puolivälissä. Vertaistoiminta tuen ja auttamisen muotona perustui siihen, että ihmiset, joilla on yhteinen kokemus tai sairaus, saavat toisiltaan tukea, jota muut auttamistahot eivät pysty tarjoamaan. Yhteinen kokemus luo ymmärryksen näiden ihmisten välille, jotka eivät välttämättä muuten olisi toistensa kanssa tekemisissä. Vertaistoiminnan perusajatuksena on usko ihmisen omiin voimavaroihin, jotka voidaan saada käyttöön esimerkiksi vertaistoiminnan avulla. (Laimio & Karnell 2010, 11-12.)

Nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa suku- ja kyläyhteisön muodot ovat ohentuneet, vertaistoiminta on nähty keinoksi rakentaa yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyys perustuu luottamuksellisuuteen, joka luo turvallisuutta. (Laimio & Karnell 2010, 10.) Vertaistoiminta on lisääntynyt Suomessa sosiaali- ja terveysalalla viimeisen kymmenen vuoden aikana, joka kertoo siitä, että ihmisillä on tarve jakaa kokemuksiaan ja saada tietoa samanlaisessa elämäntilanteessa olevilta ihmisiltä. (Nylund 2005, 195.)

Vertaistoiminta voi olla koko perheelle tarkoitettua. Toimintaan sisältyy yhteistä tekemistä koko perheelle sekä mahdollisesti erikseen toimintatuokiot vanhemmille ja

lapsille. Vertaistoimintaa voidaan järjestää vanhempien ryhmässä tai erikseen äiti- ja isäryhmässä. (Vaikuttava vertaistoiminta www-sivut.)

Lapsiperheiden vertaistoiminta voi sisältää tiedon ja uusien näkökulmien jakamista vanhempana olemiseen ja jaksamiseen, rohkaisua ja neuvoja palveluiden ja tukien hakemiseen sekä palveluihin vaikuttamiseen ja niiden saatavuuteen. Vertaistoiminta on myös yhteistoimintaa, joka tuo voimaa arkeen ja, jossa tehdään yhdessä kiinnostavia ja iloa tuottavia asioita. (Vaikuttava vertaistoiminta www-sivut)

2.1 Vertaistuki

Erilaiset vertaistuen muodot ovat tänä päivänä laaja-alaisesti käytössä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä. Potilasyhdistykset ja vammaisjärjestöt ovat hyödyntäneet jo pitkään omakohtaisen kokemuksen kautta tuomaa tietoa sairastuneiden ja heidän läheisten sopeutumisessa uuteen elämäntilanteeseen. Vertaistuki palvelumuotona on tavoitteellista toimintaa ja jossa ennalta sovittuja periaatteita noudatetaan. Vertaistuki voi toteutua ryhmämuotoisesti tai kahdenvälisessä suhteessa. (Mykänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 12.)

Vertaistuella tunnustetaan olevan yhteiskunnallista merkitystä, erityisesti vaikeissa elämänvaiheissa. Sen eri muodot voivat olla linkkejä sekä virallisen auttamisen että läheisten tuen suuntaan. (Laimio & Karnell 2010, 11.)

Kansalaisjärjestötoiminnan strategiassa (2010) todetaan muun muassa:

- ”Vertais- ja tukihenkilötoiminta tuottaa ruohonjuuritasolla yhteiskuntaan hyvinvointia ja sosiaalista pääomaa, jota viranomaistoiminta ei kykene tuottamaan. Vertaistuki ei ole tärkeää vain ongelmatilanteissa, vaan se toimii myös arkipäivän elämänlaadun vahvistajana.”
- ”Vertaistuki laajentaa erityisosaamisen aluetta siten, että kokemuksellinen tieto ja asiantuntijuus tulevat ammatillisen asiantuntijuuden rinnalla ja joltakin osin myös haastavat sitä uudistumaan.” (Laimio & Karnell 2010, 11).

2.2 Vertaistukiryhmä

Vertaisryhmätoiminta on samanlaisessa tilanteessa olevien ihmisten tukiverkosto, jossa ihmiset jakavat tuntemuksia, tietoa, emootioita ja kokemuksia samoista asioista ja saaden näin tukea toisiltaan. Kaikki ryhmän jäsenet ovat tasa-arvoisessa asemassa. Yhteisen kielen ja yhteisten kokemusten kautta ryhmän jäsenet voivat ymmärtää toisiaan paremmin, kuin varsinaisia asiantuntijoita ja näin auttaa toinen toistaan. (Kinunen 2006, 35.)

Ihmiselle on luonnollista muodostaa elämästään ja itsestään kuva peilaamalla itseään muihin. Vertaistukiryhmän jäsenillä on mahdollisuus ”vertailla” omaa tilannettaan muiden jäsenten samankaltaisiin elämäntilanteisiin. Vertailemalla toisten ryhmänjäsenten elämäntilanteita omiinsa, löytyy niitä, joilla asiat ovat paremmin tai huommin kuin itsellä. Vertaistukiryhmän jäseniä tulee kuitenkin muistuttaa, että heidän tulee vertailla toistensa tilanteita ja kokemuksia, eikä toisiaan ihmisinä. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 75-76.)

Yksilön edellytys nähdä ja uskoa tulevaisuuteen on, että hänen elämässään on luotamusta ja toivoa herättäviä merkityksiä, jotka syntyvät lähimpien ihmisten ja yhteisöjen kautta. Tunne ettei voi vaikuttaa omiin asioihin tai tunne ulkopuolisuudesta, aiheuttavat epätoivoa, näköalattomuutta ja kyynisyyttä. Ryhmässä on enemmän voimaa tehdä ongelmat näkyviksi ja vaikuttaa niihin, kuin yhdellä ihmisellä. Vertaisryhmän perustalle saattaa joskus jopa muodostua uusi yhdistys. (Laimio & Karnell 2010, 10.)

Useita vuosikymmeniä vertaisryhmien keskeisinä teemoina ovat olleet vertaistuki sekä kokemusten ja tiedon jakaminen ja vaihtaminen (Nylund 2005, 199). Ryhmän tarkoituksena on tukea jäseniään ja löytää keinoja ja tekijöitä, jotka helpottavat arkipäivästä selviytymisessä ja kenties yhdessä harjoitella jotain uutta taitoa. Ryhmän jäsenet voivat keskustella, harjoitella ja jakaa kokemuksia siitä, miten on opittu hallitsemaan joitain uusia tilanteita arjessa. Samankaltaisuuden kokemus on vertaisryhmän jäsenille tärkeää. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 273.) Hyvin toimivassa vertaistukiryhmässä jäsenet iloitsevat yhdessä toistensa onnistumisista ja tukevat toisiaan vaikeuksissa. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 75.)

Suurimmassa osassa vertaistukiryhmistä Suomessa on ollut kyse surusta, sairaudesta tai menetyksestä. Näiden ryhmien rinnalle on muodostunut myös esimerkiksi vanhemmuuden tukemiseen tai itsensä kehittämiseen tähtääviä ryhmiä, joissa korostuu ilo, yhdessä tekeminen ja yhdessäolo. Vertaistukiryhmissä kertyy paljon kokemus-asiatuntijuutta ihmisten arjesta. Arjen haasteista ja niihin tarvittavista tuista ja palveluista tietävät eniten ne, jotka elävät haasteellisessa tai muutosta vaativassa elämäntilanteessa. (Jyrkämä & Huuskonen 2010, 81.)

Lapsi tai nuori saa vertaisryhmästä tarvitsemaansa tyydytystä monille välittömille emotionaalisille ja sosiaalisille tarpeilleen. Vertaisryhmässä hän tuntee kuuluvansa johonkin ja saa kokea läheisyyttä ja kumppanuutta. Ryhmässä hän saa palautetta itsestään ja rakentaa sekä tarkentaa palautteen avulla minäkuvaansa. (Salmivalli 2005, 34.) Ryhmässä opetellaan yhdessä toimimista, kompromissien tekemistä, oman paikan ottamista, jämäkkyyttä ja myös johtajuutta (Salmivalli 2005, 32-33).

Taloudellisesti kannattavana toimintana voidaan pitää ryhmämuotoista työskentelyä, kuten myös vapaaehtoistyön käyttöä, sillä vertaistukiryhmässä voidaan auttaa samanaikaisesti useita ihmisiä. Kuitenkaan taloudelliset näkökulmat eivät saa nousta eettisyyden edelle. Vertaistukiryhmässä ei voida auttaa ja tukea kaikkia ihmisiä ryhmämuotoisilla palveluilla tai maallikkoauttamisen keinoin. Kaikki eivät sovellu työskentelemään vertaistukiryhmässä ja näin ryhmään sopimaton voi jäädä kokonaan ilman tarvitsemaansa apua tai toimia muuta ryhmää ajatellen jopa tuhoavasti. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 30.)

Vertaistukiryhmät voivat olla avoimia ryhmiä, jolloin mukaan voi tulla uusia jäseniä milloin vain, tai suljettuja ryhmiä, jolloin jäsenet pysyvät samana. Puoliavoimeen ryhmään voidaan ottaa sovitusti uusia jäseniä kesken ryhmäprosessin. Ryhmät ovat kestoltaan jatkuvia, jossa voidaan keskustella tai harrastaa vapaamuotoisesti, tai määräaikaisia, jolloin ryhmässä aiheet ovat etukäteen sovittuja ja rajatumpia. Tällainen ryhmä on usein myös suljettu ryhmä. Ryhmän tarkoitus määrää sen kestoajan ja muodon. Tavallisemmin ryhmät kokoontuvat kerran viikossa tai kahden viikon välein. Ryhmä voi kokoontua ensin tiiviimmin ja myöhemmin harvemmin, joka määräytyy ryhmän luonteen mukaan. (Mielenterveyden keskusliitto www-sivut)

2.3 Vertaistoiminta ennaltaehkäisevänä tukena

Merkittäviä yhteiskunnallisia muutoksia on tapahtunut 1990-luvun jälkeen, muun muassa julkisen sektorin ostopalvelujen lisääntyminen ja järjestösektorin roolin muutos palvelujen tuottajana. Samaan aikaan on korostettu ihmisen subjektiivista omaa elämäänsä asiantuntijana. (Laimio & Karnell 2010, 11.)

Erityisesti vaikeissa elämänvaiheissa ja -tilanteissa vertaistuella ja vapaaehtoistoiminnalla on yhteiskunnallista merkitystä. Ne ovat linkkejä sekä virallisen auttamisen ja läheisten tuen suuntaan. Vertaistoiminnalla on vahva ennaltaehkäisevä merkitys, mutta se ei kuitenkaan ole terapiaa. Vertaistoiminta voi olla osa sosiaali- ja terveyspalveluja. (Laimio & Karnell 2010, 11.)

Kokemusasiantuntijuus jää usein julkisten palvelujen kehittämisessä yleensä hyödyntämättä, koska vertaistoiminnan ja ammattityön väliselle vuoropuhelulle ei ole Suomessa selkeitä rakenteita. Palveluja tarvitsevat asiakkaat kokevat, etteivät voi riittävästi vaikuttaa omiin asioihinsa. Vahvistamalla kokemusasiantuntijoiden ja ammattityön välistä kumppanuutta mahdollistetaan kokemustieto hyvinvointityön käyttöön ja näin vahvistetaan ihmisten osallisuutta. Ammatilainen voi edistää vertaistuen saamista ja tiedottaa vertaistuen tarjoamista mahdollisuuksista. Myös vertaisryhmät hyödyntävät mielellään ammatilaisen asiantuntijatietoa. Vertaistukiryhmän ohjaajana tai vertaistukitoiminnan käynnistäjänä voi toimia myös ammatilainen, mutta tällöin on muistettava, että vertaistuki ja ammatilaisen antama tuki ovat eri asioita. Ammatilaisen ohjaajan rooli on luoda turvalliset puitteet, rohkaista kokemusten jakamiseen ja antaa kokemusasiantuntijuudelle tilaa. (Huuskonen, P.)

3 NEUROPSYKIATRISET HAASTEET

Yleisimmät neuropsykiatriset häiriöt, kuten ADHD/ADD, Tourette, kielellinen erityisvaikeus SLI (dysfasia) ja autismikirjon häiriöt, ovat keskushermoston kehityksellisiä häiriöitä. Merkittävin taustatekijä näille on perinnöllisyys. Vaikeusaste vaihtelee yksilöiden välillä ja lisäksi niihin sopivia piirteitä esiintyy väestössä ilman diagnosoi-

tavia häiriöitä. Neuropsykiatriin häiriöihin liittyy mm. vaikeuksia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kanssakäymisessä, kielellisessä ja ei-kielellisessä viestinnässä sekä omatoiminnan ohjauksessa ja tunnesäätelyssä. Viime vuosikymmenen aikana häiriöiden esiintymisluvut ovat olleet selvässä nousussa johtuen siitä, että lisääntyneen tiedon myötä, häiriöitä tunnistetaan aiempaa paremmin. Neuropsykiatristen häiriöiden tunnistaminen mahdollistaa yksilön kuntoutuksen lisäten hänen mahdollisuuksiaan selviytyä yhteiskunnassa paremmin. Lisääntynyt diagnostiikka toisaalta luo paineita kunnille kehittää kuntoutusta, palveluja ja ympäristön tietoisuutta häiriöistä sekä niihin liittyvistä vaikeuksista. Koska neuropsykiatristen häiriöiden yleisyys on tullut aiempaa selvemmin esille, on viime vuosien aikana mielenkiinto erityistä tukea tarvitseviin lapsiin ja nuoriin on kasvanut voimakkaasti. (Kaartinen 2011.)

Tässä teoreettisessa viitekehysessä paneudun tarkemmin neuropsykiatriseen oireyhtymään ADHD, koska opinnäytetyöni tutkimusotoksessa kahdella perheellä neljästä on diagnosoitu ADHD-lapsi. Kahden muun perheen kuntoutujalapsella on vaikeuksia sosiaalisessa kanssakäymisessä, keskittymisessä, ryhmätoiminnassa, oman toiminnan ohjauksessa ja haasteita tunteiden ilmaisemisessa.

3.1 ADHD/ADD

ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) tarkoittaa, että henkilöllä on vaikeuksia tarkkaavaisuudessa ja/tai ylivilkkautta ja impulsiivisuutta. ADD (Attention Deficit Disorder) tarkoittaa tarkkaavaisuuden vaikeuksia ilman ylivilkkautta. (Huotari & Tamski 2010, 87.) ADHD/ADD on neurobiologinen aivojen toiminnan häiriö. Oirekuvan kehittymiseen voivat vaikuttaa monet seikat, kuten perinnöllisyys, raskautteen ja synnytykseen liittyvät tekijät, synnynnäiset rakenteelliset ominaisuudet ja erilaiset psykososiaaliset tekijät. (adhd-liitto ry www-sivut)

ADHD/ADD oireyhtymä aiheutuu 80 %:sesti perinnöllisistä tekijöistä. Raskautteen ja synnytykseen, kuten yliaikaisuuteen, keskосуuteen ja hapenpuutteeseen liittyvistä tekijöistä ADHD/ADD aiheutuu 20 %:sesti. Erityisesti aivojen välittäjäaine Dopamiinin säätelyllä ajatellaan olevan merkittävä rooli ADHD:ssä, mutta sen lisäksi mm.

noradrenaliini ja serotoniini vaikuttavat joiltakin osin myös ADHD-piirteisiin. (adhd-liitto ry www-sivut, Huotari & Tamski 2010, 87.)

Suomessa arvioidaan olevan noin 5 % väestöstä, jolla on ADHD/ADD-oireyhtymä, joka on yleinen toimintakykyä heikentävä häiriö. ADHD on jonkin verran yleisempää pojilla kuin tytöillä ja on yleisin kouluikäisten lasten ja nuorten kehityksellinen häiriö. ADHD:hen liittyy usein myös muita neurologisia ja psykiatrisia häiriöitä, kuten motorisia vaikeuksia, hahmotusvaikeuksia, kielellisiä häiriöitä, oppimisvaikeuksia sekä sekundäärisiä psyykkisiä ja psykososiaalisia ongelmia, jotka ovat liitännäisoireita ja eivätkä sinällään kuulu oireyhtymän määritelmään. ADHD-oireyhtymässä edellytetään, että oireita on useita ja niistä on selkeästi haittaa. (adhd-liitto ry www-sivut, Huotari & Tamski 2010, 88.)

Yleisiä ADHD/ADD:n piirteitä lapsilla ja nuorilla ovat mm.

- keskittymisvaikeudet
- huolimattomuusvirheet
- ryhmätilanteissa häiritsevä käyttäytyminen
- ei näytä kuuntelevan
- paikallaan pysymisen vaikeus, kiemurtelu istuessa tai jalkojen/käsien hermostunut liikuttelu
- juoksentelu tai kiipeily sopimattomissa paikoissa
- liiallinen vauhdikkuus
- jatkuva puhuminen
- vastailu kesken kysymysten
- toistuvat vaikeudet vuoron odottamisessa
- toisten keskeyttäminen ja tunkeilevaisuus
- ohjeiden noudattamisen ja tehtävien valmiiksi saattamisen vaikeus
- huolimattomuus ja/tai hajamielisyys
- vaikeus suunnitella toimintaansa
- tehtävien välttely
- tavaroiden hukkaaminen
- matala turhautumiskynnys sekä siitä johtuvat kiukunpuuskat
- impulsiivisuus

- asioiden ja tehtävien unohtaminen
- puutteellinen ajantaju sekä myöhästely
- sosiaalisten viestien tulkitsemisen vaikeus
- tapaturma-alttius (ADHD-liitto ry esite, Huotari & Tamski 2010, 89.)

3.2 ADHD:n diagnosointi

ADHD-piirteitä tunnistamme monissa lapsissa, mutta tarkkaavuus- ja yliaktiivisuushäiriöistä puhutaan silloin, kun oireet ovat voimakkaita ja pitkäkestoisia. Oireet ovat alkaneet ennen seitsemän vuoden ikää ja kestäneet ainakin puoli vuotta. ADHD-piirteitä voidaan nähdä jo 2-3-vuotiaassa lapsessa, mutta lapsi kasvaa ja kehittyy kokoajan, joten varma diagnoosi voidaan tehdä yleensä aikaisintaan viisi vuottaalle lapselle. (ADHD-liitto ry esite.)

Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen Lastenneurologinen Yhdistys Ry:n, Suomen Lastenpsykiatriyhdistyksen ja Suomen Nuorisopsykiatrisen yhdistyksen asettama työryhmä on laatinut tietoa lasten ja nuorten ADHD:hen ja sen hoito- ja kuntoutustoimiin liittyen Käypä hoito – suosituksen. Käypä hoito-suosituksen mukaan ADHD-oireiden arviointi on tarpeen, jos vanhemmilla, päivähoidon tai koulun henkilökunnalla on noussut huoli lapsen tai nuoren oireista. Jo ennen diagnoosia tulisi aloittaa tukitoimet esimerkiksi päivähoito- ja koulujärjestelyin sekä vanhemmille annettavilla ohjeilla lapsen tai nuoren ohjaamisesta. Diagnosointiin tarvitaan lapsen tai nuoren tutkimus, perhetilanteen ja muiden ympäristötekijöiden kartoitus sekä myös riittävästi tietoa lapsen tai nuoren toimintakyvystä eri tilanteissa. ADHD-diagnoosi perustuu laaja-alaiseen arvioon eri tilanteissa useasti esiintyviin oireisiin, joita ovat pitkäkestoiset, toimintakykyä heikentävät yliaktiivisuus-, tarkkaamattomuus- ja impulsiivisuusoireet. Näin varmistetaan diagnosikriteereiden täyttyminen. Ympäristö- ja motivaatiotekijät vaikuttavat oireiden haittaavuuteen ja oireiden määrään, jotka on otettava huomioon oireiden esiintymistä arvioitaessa. Huolellisella esitietojen kartoituksella, kliinisellä tutkimuksella ja kyselylomakkeen avulla voidaan kartoittaa havaintoja. Samanaikaisten häiriöiden tunnistamiseksi voidaan tarvita myös muita tutkimuksia, kuten psykologiset tutkimukset, toiminta-, fysio- tai puhete-

rapeutin arvio tai laboratoriotutkimuksia. Diagnosointi vaatii erityistä huolellisuutta varsinkin ennen kouluikää. (Suomalainen Lääkäriseura Duodecim www-sivut 2012)

3.3 ADHD:n hoito ja kuntoutus

Suomessa on tähän mennessä alle kouluikäisten hoitomenetelminä suosittu ensisijaisesti erilaisia psykososiaalisia hoitomuotoja. Lääkehoitoa voidaan käyttää kuusi vuotiaille ja sitä vanhemmilla psykososiaalisten hoitomuotojen lisäksi. (Soisalo 2012, 320.)

Erilaiset psykososiaaliset hoitomuodot tehoavat ADHD:n keskeisiin oireisiin. Niistä yleisemmin käytettyjä ovat mm.

- vanhempainohjaus, joka parantaa vanhempien käsitystä lapsesta ja vähentää käytösongelmien kielteistä vaikutusta vanhempiin
- tukitoimet päivähoitossa ja koulussa esimerkiksi henkilökohtainen avustaja ja erityisopetus
- käyttäytymiskoulutus eli lapsen käyttäytymisen ohjaaminen toivottuun suuntaan kotona, päivähoitossa ja koulussa
- lapsen kognitiivinen yksilöpsykoterapia
- perheterapia
- toimintaterapia, jos lapsella on motoriikan ja aistitoiminnan häiriöitä
- neuropsykologinen kuntoutus
- ADHD-valmennus
- sopeutumisvalmennuskurssit
- vertaistuki (Soisalo 2012, 321.)

Hyvä ADHD:n hoito suunnitellaan yksilöllisten tarpeiden ja tavoitteiden mukaan. ADHD-dignoonin saanutta lasta tai nuorta tulee tukea erilaisissa siirtymävaiheissa ja hoidon on oltava riittävän pitkäjänteistä. Tiivis yhteistyö kodin, koulun, päivähoidon ja muiden hoitotahojen kanssa sekä tiedon siirtäminen on tärkeää lapsen tai nuoren kuntoutuksen edistymisessä. Positiivinen, kannustava ilmapiiri ja onnistumisen kokemukset ovat ensisijaisen tärkeitä lapsen ja nuoren itsetunnon vahvistamiselle, kuten myös säännöllisyys elämässä ja arjessa. (ADHD-liitto ry esite.)

Perheet voivat saada vertaistukea toisilta ADHD-lasten perheiltä, jolloin asiaa on helpompi käsitellä, kun tietää ettei ole yksin. ADHD-liitto ja paikallisosastot järjestävät leirejä ja muuta toimintaa, jossa vanhemmat saavat tietoa ADHD:stä ja voivat jakaa ongelmiaan muiden kanssa. (Viljamaa 2009, 97.)

4 KASVATUSKUMPPANUUS

Suomessa linjattiin päivähoidon ja perheen välinen yhteistyö ja vanhempien osallisuus ensimmäisen kerran vuonna 2002 Valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisissa linjauksissa kasvatuskumppanuudeksi. (Kekkonen 2012, 22.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 31) kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja henkilöstön välistä yhteistyötä. Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja henkilöstön välistä tietoista sitoutumista ja toimimista yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa. Kasvatuskumppanuus on molemminpuolista luottamusta, tasavertaisuutta ja toistensa kunnioittamista. Kasvatuskumppanuudessa henkilöstöllä on ammatillisen koulutuksensa antaman tieto ja osaaminen sekä vastuu kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisen yhteistyön luomisesta. Kasvatuskumppanuudessa vanhemmilla on kuitenkin lastensa ensisijainen kasvatust vastuu ja kasvatusoikeus.

Kasvatuskumppanuuden yksi lähtökohta on, että lapselle läheiset aikuiset kehittävät kykyään kuulla lasta. Kasvatuskumppanuudessa ammattilaiset varhaiskasvatuksessa, koulussa, perhekeskuksessa, lastensuojelussa ja lapsen vapaa-ajan ympäristöissä sitoutuvat ja huolehtivat lapsen huolenpidosta, edun ja oikeuksien edistämisestä yhdessä ja yhteisymmärryksessä vanhempien kanssa. Kasvatuskumppanuudessa aikuiset yhteisvastuullisena huolehtivat lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ja se on kaikkien lasten oikeus. (THL 1 www-sivut 2013.)

Kasvatuskumppanuusajattelu pohjautuu käsitykselle, että vanhemmilla ja ammatti-ihmisillä on olennaista tietoa lapsesta. Kumppanuus perustuu molemminpuoliseen

kunnioitukseen ja siihen, että vanhemmilla ja ammattilaisilla on yhteisiä tavoitteita lapsen kasvatuksessa. (Karila 2006, 93.)

Karila Kirsti (2006, 93.) toteaa myös, että viime vuosina päivähoitolaissa perheiden kotikasvatuksen tukemisen velvoitetta on työstetty eteenpäin kasvatuskumppanuuden käsitteen avulla. Ammattilaisten ja vanhempien vuorovaikutukseen liittyvien ajattelutapojen muutos kuvastuu eri aikakausina tuotettujen ohjausasiakirjojen käyttämästä terminologiasta, esimerkiksi tukemisen käsitteestä on siirrytty kumppanuuteen.

Monesti yhteistyöstä on kirjoitettu ja puhuttu vain tukemisen näkökulmasta, joka painottaa asiantuntijatiedon keskeistä roolia yhteistyössä ja asettaa vanhemmat tietämättömämmän ja osaamattomamman rooliin. Nykyinen kumppanuusajattelu eroaa aiemmista tukemisen näkökulmista merkittävästi ja kumppanuusajattelussa vanhemmat muuttuvat passiivisista tuettavista aktiivisiksi palveluiden käyttäjiksi. (Karila 2006, 93.)

4.1 Kasvatuskumppanuuden periaatteet

Kasvatuskumppanuus pohjautuu vuorovaikutukselle, jota ohjaavat kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogisuuden periaatteet. (Kekkonen 2012, 43).

4.1.1 Dialogi

Dialogisuus on kasvatuskumppanuuden vuorovaikutuksellinen ydin. Dialogilla ja dialogisuudella on eroa. Dialogi tapahtuu keskustelussa, kommunikaatiossa ja vuorovaikutuksessa, kun taas dialogisuus on elämänasenne ja käsitys todellisuuden muotoutumisesta. Dialogismissa ihminen on olento, joka syntyy ja kasvaa omaksi itseksensä dialogissa toisten ihmisten kanssa. Aidossa dialogissa jokainen on merkityksellinen sellaisenaan kun on ja osallistujat kääntyvät toistensa puoleen luodakseen vastavuoroisen ja elävän suhteen toisiinsa. (Kekkonen 2012, 54-55.)

Lapsi- ja perhepalveluissa on alettu tutkia ja kehittää dialogisen vuorovaikutuksen ja työskentelyn mahdollisuuksia lasten, vanhempien, perheenjäsenten ja omaisten mu-

kaan ottamiseksi lapsen tai nuoren hoitoa, kasvatusta, kuntoutusta tai terapiaa koskeviin neuvotteluihin ja päätöksentekoon. Näin työntekijän kokeman huolen keskeytyksestä ja ongelmalähtöisyyden sijasta on saatu dialogeihin osanottajien omat kokemukset, keinot ja resurssit. Dialogisuuden tavoitteena on tasa-arvoisempi, vuorovaikutuksellisempi tapa selvittää kiperiäkin asiakastilanteita ja etsiä keinoja monimutkaisten ja monipolvisten palveluprosessien jäsentämiseen ja asiakkaan auttamiseen. (Kekkonen 2012, 56-57.)

4.1.2 Kuuleminen

Vuoropuhelussa keskeisinä asioina ovat kuuntelu ja toisen kuuleminen. Kuuleminen on suhde toiseen ihmiseen, jossa kuullaan toisen ihmisen puhetta, asiaa ja ajatuksia. Kuuleminen sisältää aina läsnäolon vaatimuksen ja keskittymistä eläytyvään kuuntelemiseen. Kuunteleminen näyttäytyy aitona rehellisyytenä, empaattisuutena ja kiinnostuksena. Kokemus kuulluksi tulemisesta on aina eheyttävä ja siksi onkin kasvatuskumppanuuden keskeinen periaate. Toisten ihmisten hyväksyminen, ymmärtäminen ja kunnioittaminen syntyvät kuuntelemisen kautta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32-33.)

4.1.3 Kunnioitus

Ihmisellä on tarve ja kaipuu tulla hyväksytyksi sellaisena kuin on, ilman ehtoja. Kunnioittava asenne on toisen arvostamista ja hyväksymistä, joka ilmenee ajatuksina ja sitä kautta tekoina, kuten avoimuutena ja myönteisyytenä toista kohtaan. Erilaisuuden, kuten erilaisten arvojen, erilaisen perheen ja perhekulttuurin kohtaaminen, kuin itsellä on haaste kunnioittavan suhteen luomisessa. Ihmisen on helpompi hyväksyä lähellä hänen omiaan olevia toimintatapoja ja vierastaa sitä, mikä tuntuu kaukaiselta tai muuten sopimattomalta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34.)

Toisen kumppanuusosapuolen kunnioittaminen on yksi keskeinen ehto kasvatuskumppanuuden toteutumisessa, joka merkitsee erilaisten elämäntapojen ja erilaisten käsitysten kunnioittamista. Kasvatuskumppanuuden keskeiset käsitykset liittyvät yleensä kasvatukseen, hyvän kasvatuksen menetelmiin ja arvoihin, hyvään lapsuu-

teen, vanhemmuuteen ja perheen tehtäviin. Henkilöstöllä ja vanhemmilla on näistä asioista monenlaisia käsityksiä, jotka juontuvat monista asioista, kuten erilaisista arvoista ja erilaisesta elämänhistoriasta. Kasvatuksen ammattilaisen haasteena on omasta elämästä poikkeavan elämäntilanteen ja arvojen ymmärtäminen. Yksi keskeisimmistä kasvatuskumppanuuden ehdoista onkin erilaisuuden hyväksyminen ja itsensä poikkeavan ymmärtäminen. Toimiva kasvatuskumppanuussuhde edellyttää näitä myös vanhemmilta, mutta erityisesti ammattilaisilta. (Karila 2006, 96.)

4.1.4 Luottamus

Kuulemisen ja kunnioituksen periaatteista rakentuu luottamus. Luottamuksen syntymiseen tarvitaan aikaa, vuoropuhelua ja yhteisiä kohtaamisia. Luottamus rakentuu myös vanhempien mahdollisuudesta vaikuttaa lapsensa hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen liittyvissä asioissa. Ihmisen aikaisemmat kokemukset ja muistot samankaltaisista tilanteista vaikuttavat myös luottamuksen syntyyn ja toiset tarvitsevat siihen enemmän aikaa kuin toiset. Kasvatuskumppanuuden keskeisenä tavoitteena on luoda luottamuksellinen ilmapiiri työntekijöiden ja vanhempien väliselle vuoropuhelulle. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36.)

Huomiota kiinnitetään siihen, miten vanhempien tietämys lapsestaan tulee kuulluksi, vastaanotetuksi, keskustelluksi ja jaetuksi vuoropuhelussa ammattilaisten kanssa. Kasvatuskumppanuuden erityisenä tehtävänä on tunnistaa mahdollisimman varhain lapsen erityisen tuen, avun ja suojelun tarve. (THL 1 www-sivut 2013.)

4.2 Kasvatuskumppanuus perhepalveluissa ja lastensuojelussa

Lapsiperhepalveluissa ja lastensuojelussa lapsilähtöinen kasvatuskumppanuus vahvistaa ja tukee vanhempien osallisuutta lapsen hoidon ja kasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Ehkäisevässä ja korjaavassa lastensuojelussa ammattilaiset osallistuvat vanhempien rinnalla lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämiseen ja toteutukseen heidän arjessaan. Lapsen tilanteesta lastensuojelun ammattilaiset jakavat kasvatusvastuuta vanhempien kanssa, jossa perheen omat voimavarat ja kodin olosuhteet eivät riitä lapsen terveen kasvun ja kehityksen turvaamiseen. Lasten-

suojelulain ja palvelurakenteiden uudistamisen myötä tarve tiivistää ennalta ehkäisevien ja korjaavien palvelujen moniammatillista yhteistyötä on lisääntynyt. Nämä lähtökohdat mahdollistavat ja luovat tilan lapsiperhepalvelujen ja lastensuojelun henkilöstön ja vanhempien kasvatuskumppanuudelle. (THL 1 www-sivut 2013.)

4.3 Perhekeskustoiminta

Perhekeskukset ovat nykyaikainen tapa tukea lapsiperheiden arkea ja järjestää lapsiperheiden palvelut. (Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 3.) Yleisimmin perhekeskukseen on koottu äitiys- ja lastenneuvola, varhaiskasvatus, perheneuvola ja perhetyön paikalliset palvelut. Perhekeskuksessa voi saada myös varhaisen tuen, kotipalvelun, erityiskasvatuksen, sosiaali- ja perhetyön, lastensuojelun ja lasten- ja nuortenpsykiatrian avopalveluja. Palvelut voivat sijaita omissa toimipisteissään tai keskitettyinä samoihin toimitiloihin. (THL 2 www-sivut 2013.) Järjestöjen ja seurakunnan lapsiperheille järjestämä toiminta voi olla myös osa perhekeskuksen palveluverkoston. Perhekeskuksen peruspalvelut on tarkoitettu kaikille lapsiperheille. Perhekeskuksessa voidaan havaita sen monipuolisen palveluverkoston ansiosta lasten ja perheiden ongelmat mahdollisimman varhain ja antaa tarvittavaa tukea ja apua ajoissa. (Viitala ym. 2008, 3.)

Perhekeskuksen tavoitteena on yhdistää ammattilaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden osaamista ja asiantuntijuutta. Yhteistyö seurakunnan, lapsi- ja perhejärjestöjen ja muun kolmannen sektorin kanssa pohjautuu sopimus pohjaiseen kumppanuuteen. (Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 25-28.) Perhekeskustoiminnan kehittämisen PERHE-hankkeen loppuraportissa määritellään kumppanuus perhekeskuksessa työskentelevien toimijoiden yhteistyöksi. Keskeisenä yhteisenä näkemyksenä on keskinäinen luottamus, yhdessä asetettu tavoite, sopimus, yhteistyö ja tieto mihin pyritään. Perhekeskustyössä kumppanuutta voidaan hahmottaa yhteisten voimavarojen koostamisena, yhteistyösuhteena, ammatillisena työorientaationa ja yhteisöllisyyden rakentamisena. (Viitala ym. 2008, 32.)

Perhekeskuksessa perhelähtöinen työtapa on ammattilaisten työn ja osaamisen vuorovaikutteista lasten ja vanhempien kanssa toimimista, jossa korostuu lapsen näke-

minen osana perhettä sekä kasvatuskumppanuuden näkökulma. (Viitala ym. 2008, 32.)

Perhekeskuksen ammattilaisten työtä ohjaa vanhempia ja vanhemmuutta kunnioittava sekä lasta ja lapsuutta arvostava työote, jonka tavoitteena on vahvistaa vanhempien kykyä ja taitoja toimia lastensa kanssa. Perhekeskuksessa käytetään hyviä lapsi- ja perhelähtöisiä työ- ja toimintakäytäntöjä, kuten mm. perhevalmennusmallia, kotikäyntityötä, perhetyötä, vertaisryhmiä ja perhekahvilatoimintaa. (THL 2 www-sivut 2013.)

Perhekeskuksen tavoitteena on auttaa samassa elämänvaiheessa eläviä pikkulapsiperheitä solmimaan sosiaalisia verkostoja ja toimimaan toisilleen vertaistukena. Lapsen odotus ja syntymä, lapsen hoitaminen kotona, lapsen päivähoiton aloitus, esiopetukseen siirtyminen ja koulun aloitus sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen ovat tilanteita, joissa moniammatillisesti toimiva perhekeskus voi auttaa perheitä heidän arjessaan. (THL 2 www-sivut 2013.)

Peruspalveluissa on ymmärretty vertaistuen merkitys vanhemmuudessa entistä paremmin. Perhekeskukset perheiden kohtaamispaikkana luovat mahdollisuuksia sosiaalisten verkostojen rakentamiseen, vertaistukeen, osallisuuteen ja tarjoavat ammatillista tukea tarvittaessa sekä tietoa alueen muista palveluista. (Viitala ym. 2008, 32.)

4.4 Pohjois-Satakunnan peruspalvelu-liikelaitos kuntayhtymän (PoSa) Perhekeskus

Pohjois-Satakunnan peruspalvelu-liikelaitos kuntayhtymän PoSan muodostavat kunnat Kankaanpää, Jämijärvi, Karvia, Siikainen, Honkajoki ja Pomarkku. Väestöpohja on noin 25 000 henkilöä. PoSa tuottaa sosiaali- ja terveydenhuolto palveluja tilaaja-tuottaja- ja elämäntuottajamallilla.

PoSan perhepalvelut tarjoavat lapsille, nuorille ja perheille sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Perhepalvelut on jaettu kahteen alueeseen; Hyvinvointia edistävät perheiden peruspalvelut sekä Vanhemmuus- ja sijaishuoltopalvelut.

Hyvinvointia edistäviä perheiden peruspalveluja ovat:

- Äitiysneuvola
- Perhesuunnitteluneuvola
- Lastenneuvola
- Neuvolan perhetyö
- Koululaisten ja opiskelijoiden terveystalut
- Perhepalveluiden puheterapeutin talut lastenneuvolan asiak-
kaille
- Palveluohjaus- ja neuvonta
- Ehkäisevä perhetyö
- Kotitalvelu
- Perheneuvola
- Psykiatrinen sairaanhoitaja

Vanhemmuus- ja sijaishuoltopalveluja ovat:

- Perhetyö
- Perheneuvola
- Tukihenkilö- ja perhetoiminta
- Lastenvalvoja (mm. isyyden selvitykset)
- Lastensuojelu (Pohjois-Satakunnan peruspalvelu-
liikelaitoskuntayhtymän www-sivut 2013)

PoSan Perhekeskus aloitti toimintansa syyskuussa 2011. Perhekeskus on osa PoSan perhesosiaalityön palveluja. Perhekeskuksesta saa perheneuvola-, perhetyö- ja puhe-
terapiapalveluita sekä perhe-oikeudellisia palveluita.

5 NEUROPSYKIATRISEN KUNTOUTUSOSAAMISEN JUURUTTAMINEN LASTEN JA NUORTEN PALVELUIHIN – PROJEKTI 2011-2012 (RAY)

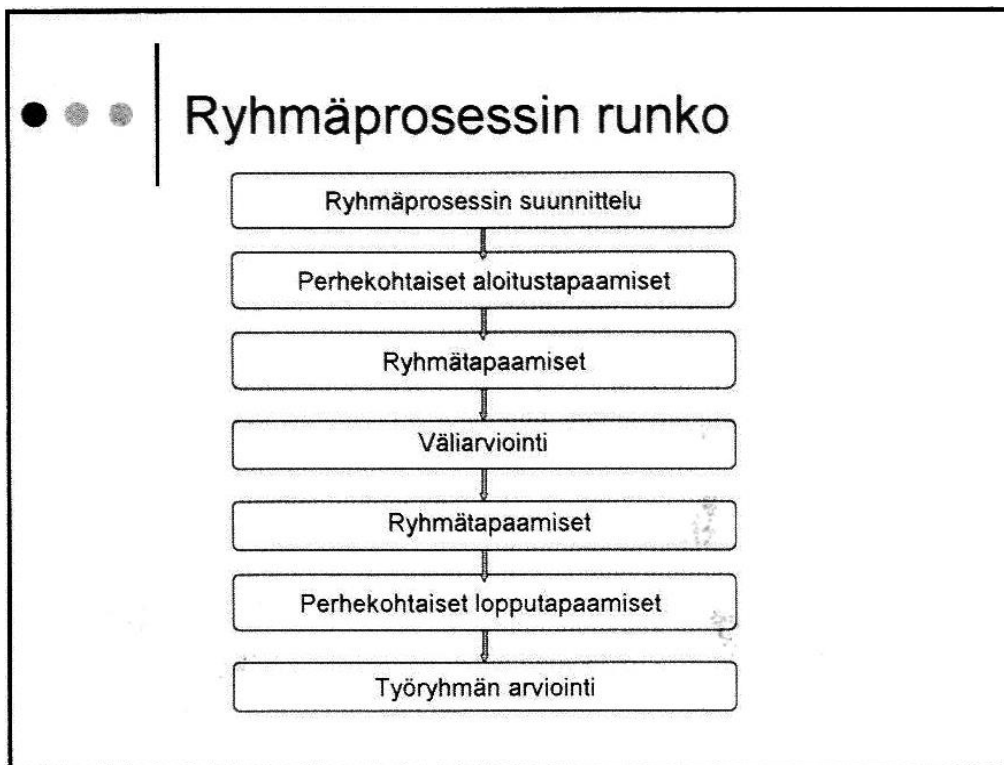
Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiön Neuropsy-
kiatrisen kuntoutusosaamisen juurruttaminen lasten ja nuorten palveluihin – projekti
2011-2012 on Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama hanke. Hankkeen päämääränä
oli:

1. ”Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiössä kehitettyjen ryhmämuotoisten neuropsykiatristen kuntoutus- ja yhteistyömallien juurtuminen lasten ja nuorten palveluiden alueellisiin työkäytäntöihin” sekä
 2. ”ammattihenkilöiden neuropsykiatrisen osaamisen lisääntyminen.”
- (Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö
www-sivut)

Kohderyhmänä olivat lapset ja nuoret, joilla on neuropsykiatrisia oirekokonaisuuksia sekä heidän perheensä. Ajatuksena on, että ryhmä toimii menetelmänä, jota tulee osata hyödyntää kuntoutuksen näkökulmasta. Ryhmämuotoinen kuntoutus on prosessi, jossa on samanaikaisesti monia eri prosesseja, kuten vanhempien, kuntoutujien, sisarusten ja työntekijöiden omat ryhmät. Ammatilaisen tehtävänä on huolehtia ja pitää mielessä näitä prosesseja, jotta jokaisessa ryhmäkerrassa kulkisi kuntoutusajattelun punainen lanka, eivätkä tapaamiset jäisi vain yksittäisiksi ryhmäkerroiksi. Jotta toiminta olisi tarkoituksenmukaista ja hyödyllistä, on työntekijöiden vastuulla kantaa tavoitteita ja suunnitella toimintaa niiden mukaisesti koko prosessin ajan. Päämääränä on lapsen ja vanhemman yhteyden vahvistaminen ja toimivien käytäntöjen siirtyminen lapsen ja vanhemman välille sekä koko perheen arkeen. (Auvinen, 2012.)

Neuropsykiatrisesti oireilevat lapset ja nuoret perheineen tarvitsevat oikea-aikaista ja kokonaisvaltaista tukea monissa kehitysvaiheissa. Kuntouttava näkökulma peruspalveluissa, kuten päivähoitossa, neuvolassa ja koulussa on erityisen tärkeää, koska erikoissairaanhoidon palveluja ei riitä kaikille. Neuropsykiatrisen kuntoutusosaamisen lisääntymisen, palveluiden jatkuvuuden ja resurssien riittävyyden mahdollistavat tehokas verkostoituminen ja alueellisen osaamisen lisääntyminen. (Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö www-sivut.)

5.1 Ryhmämuotoisen kuntoutuksen prosessin runko

KUVIO 1. Ryhmäprosessin runko. (Auvinen 2012).

5.1.1 Ryhmäprosessin suunnittelu

Ryhmämuotoinen kuntoutus alkaa ryhmäprosessin suunnittelulla. Ensin kootaan kuntoutustyöryhmä ja mietitään asiakkaiden ja perheiden valinta kuntoutusprosessiin. Päätetään työnjaosta ja kenellä on päävastuu koko kuntoutusprosessin kulusta. Päätetään perheiden vastuuhenkilöt ja lasten ja vanhempien ryhmien vastaavat. Kirjaaminen on yksi tärkeä osa prosessia ja siihen nimetään vastuuhenkilö. Ryhmätoiminnan aikana tarjoillaan välipala jokaisessa ryhmässä ja päätetään kuka kulloinkin on vastaavana välipalan hankkimisesta ja tarjoilemisesta. Mietitään tilat ryhmätoiminnalle, jossa on tilaa kahdelle tai kolmelle ryhmälle ja muiden materiaalien ja välineiden hankkimisesta ja kustannuksista. Perheille kerrotaan ryhmämuotoisesta kuntoutuksesta, kuntoutuksen yleisistä tavoitteista, ryhmätoiminnan aikataulusta ja paikasta ja annetaan yhteyshenkilön yhteystiedot, jolta voi kysyä lisätietoja. (Auvinen 2012.)

5.1.2 Perhekohtaiset aloitustapaamiset

Perheet tavataan aluksi yksilöllisesti joko kotikäynnillä tai kutsuttuna Perhekeskukseen, joka mahdollistaa paremman tutustumisen perheen tilanteeseen ja kontaktin luomiseen. Aloitustapaamisella perheelle kerrotaan tietoa kuntoutuksesta, ryhmän aikataulusta ja muista käytännön järjestelyistä. Yhdessä perheen kanssa mietitään tavoitteet kuntoutusprosessille GAS- lomakkeen avulla (Liite 1) ja täytetään tarvittavat lupalomakkeet. Sitoutetaan perheet osallistumaan ryhmätoimintaan, jolloin tavoitteet pääsevät toteutumaan ja ryhmä ryhmäytymään. (Auvinen 2012.)

5.1.3 GAS- Tavoitteen asettaminen

GAS- Tavoitteen asettaminen (Goal Attainment Scaling) -menetelmä, on Kelan kuntoutuksen tavoitteen laatimiseen ja arviointiin käytettävä lomake. Tavoitteet kuntoutukselle laaditaan yhteistyössä kuntoutuksen palveluntuottajan ja kuntoutujan kanssa. (Kansaneläkelaitos www-sivut 2012.)

5.1.4 Ryhmätapaamiset

Ryhmätapaamisia on noin kahdeksasta kymmeneen kertaan. Ryhmä kokoontuu viikon tai kahden viikon välein kertatapaamisen ollen kestoaltaan puolestatoista tunnista kolmeen tuntiin. Jokaisen ryhmäkerran runko sisältää työntekijöiden suunnittelu- ja valmisteluajan, johon varataan ajallisesti noin tunti. Ryhmäkerran loppuun varataan vielä noin tunti työntekijöiden tiedonkulkuun, kirjalliseen yhteenvetoon ryhmäkerrasta ja seuraavan ryhmäkerran suunnitteluun. (Auvinen 2012.)

5.1.5 Väliarviointi

Väliarviointi toteutetaan kuntoutusprosessin puolessavälissä perheille ja työryhmälle. Väliarviointi on avoin kysely, jossa perheet saavat kertoa, miltä ryhmätoiminta on tuntunut, esittää kehittämis ehdotuksiaan ja mitä toivoisivat loppujen ryhmäkertojen sisältävän. (Auvinen 2012.)

5.1.6 Perhekohtaiset lopputapaamiset

Kuten aloitustapaamiset, niin myös lopputapaamiset suoritetaan kotikäynnein perheen kotiin tai sovitaan tapaaminen Perhekeskuksen tiloihin. Perheille annetaan palaute kuntoutusprosessista ja arvioidaan kuntoutuksen suhde GAS-lomakkeelle asetettuihin tavoitteisiin. Pohditaan yhdessä perheen kanssa jatkosuunnitelmia, esimerkiksi ryhmätoiminnan jatkoa tai muita tukitoimia. Työryhmän oma arviointi kuntoutusprosessista on tärkeä osa koko prosessia ryhmätoiminnan jatkon ja kehittymisen kannalta. (Auvinen 2012.)

5.2 Ryhmien tavoitteet ja sisältö

Kuntoutuksen tavoitteena on vahvistaa perheiden omia voimavaroja, yhteenkuuluvuuden tunnetta ja yhdessä toimimista. Tavoitteena on myös korostaa toiminnallisuutta ja osallistumista, vuorovaikutusta diagnoosin sijasta yksilön ja ympäristön välillä sekä resilienssin lisääntymistä. Resilienssin eli pärjävyyden lisääntyessä aikuisen ja lapsen pätevydentunto itsestään lisääntyy ja samalla kyky tehdä itseään koskevia päätöksiä kasvaa. Erityisesti vanhempien tullessa mukaan työskentelyyn voi työntekijä tietoisesti tukea lapsen ja vanhemman resilienssiä ja näin vanhemmat pääsevät lapsensa kanssa vuoropuheluun ja oppivat jotain uutta lapsensa tavasta tulkita elämänsä tapahtumia. Resilienssin lisääntymisen myötä lapselle syntyy taito turvautua vanhempiinsa ja vanhemmille herkkyyttä lapsen tarpeille ja oman vanhemmuuden sisäistymiselle. (Auvinen 2012.)

5.2.1 Lasten ryhmien tavoitteet ja sisältö

Lastenryhmien tavoitteena on edistää myönteisen minäkuvan kehittymistä ja saada onnistumisen kokemuksia ryhmässä toimimisesta. Tavoitteena on myös, että lapsi oppisi tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja voimavarojaan. Lastenryhmän tavoite on vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja mahdollistaa vertaistuki ja kuulluksi tuleminen. (Auvinen 2012.)

Lastenryhmien sisältö pyritään pitämään jokaisella ryhmäkerralla samanlaisena ja strukturoituna. Ryhmäkerta alkaa aina kokoontumisella ryhmätilaan, jossa aluksi kerrotaan kuulumiset esimerkiksi ”Tunnenelikentän” avulla. Tämän jälkeen käydään ryhmäkerran ohjelma läpi, joka on kuvitettu ja strukturoitu, jotta kaikki hahmottaisivat ryhmäkerran tapahtumat. Välipala syödään yhdessä ja tämän jälkeen on ryhmäkerran teeman käsittely ja tehtävän eli projektin tekeminen. Käsiteltäviä teemoja ryhmäkerroille ovat mm. lasten kehitystasolle sopivaa tietoa diagnooseista, omien vahvuuksien ja selviytymiskeinojen tunnistaminen, tunteet ja niiden tunnistaminen, erilaisuus ja ainutkertaisuus sekä perhe ja sisarus. Teema-aiheisen tehtävän teon jälkeen siirrytään vapaaseen leikkiin tai pelihetkeen, johon on varattu Timer-kellon avulla tietty aika. Timer-kellon käyttö on suositeltavaa lasten ajan hallinnan hahmottamisen vuoksi. Leikkitalaan on valmiiksi koottuna erilaisia leluja ja pelejä, joista lapset saavat vapaasti valita itselleen mieluisen tekemisen. Vapaan leikin jälkeen siirrytään takaisin ryhmätilaan, jossa on yhteinen vuorovaikutus-leikki esimerkiksi Theraplay-menetelmiä käyttäen. Ryhmäkerran lopuksi vanhemmat ja sisarukset liittyvät mukaan lastenryhmään, jossa on vielä yhteinen lopetus ryhmäkerralle loppupiirin myötä. (Auvinen 2012.)

Ryhmäkertojen lopuksi vanhemmat saavat ryhmien vetäjiltä palautetta lasten ryhmisistä lasten kuullen. Vetäjät kertovat käsitellystä temasta ja toiminnasta mahdollisesti lapsen tuottaman materiaalin avulla. Lapselle on tärkeää saada muodostaa itsestään myönteinen kuva uudelle aikuiselle ja, että vanhemmat saavat kuulla hänen kyvyistään. Kuntoutusprosessin aikana lapsen tuottama tieto ja materiaali säilytetään ja prosessin päätyttyä annetaan lapselle omaksi. Materiaalin tarkoituksena on tukea vuoropuhelua lapsen ja vanhemman välillä sekä auttaa lasta kertomaan ajatuksiaan ja toiveitaan vanhemmilleen. Materiaali tukee myös konkreettisesti lapsen tuottaman tiedon välittämistä vanhemmille mahdollisimman neutraalisti. Lapsen tuottama tieto voi liittyä mihin tahansa hänen elämänsä kannalta tärkeään asiaan, kuten:

- mistä hän pitää
- mikä on vaikeaa
- mistä tulee hyvä olla
- mihin toivoisi apua tai muutosta
- minkälainen apu tuntuu hyvältä

- mikä saa hänet nauramaan jne. (Auvinen 2012.)

5.2.2 Vanhempien ryhmä

Vanhempien ryhmän tavoitteena on lapsen oireiden vaikutuksien miettiminen, arkeen uusien toimivien keinojen löytäminen, vanhempien kasvatustyön ja vanhemmuuden tukeminen, keskustelujen käyminen vanhemman omaan jaksamiseen liittyen sekä vertaistuen ja kuulluksi tulemisen mahdollistaminen ja sen aito kokeminen. Ryhmässä käsiteltäviä teemoja ovat mm. vuorovaikutus- ja kasvatustaidot ja vaativa vanhemmuus. Ryhmässä voidaan käyttää myös asiantuntijoiden alustuksia mm. lääkärin, neuropsykologin, erityisluokanopettajan ja palveluohjaajan kertomaan tietoa oireyhtymistä, kuntoutuspalveluista sekä koulun ja kodin yhteistyöstä. Pääpaino on kuitenkin perheen konkreettisissa arkisissa tilanteissa, jotka vanhemmat nostavat esille ja joihin he haluavat lisää tietoa ja tukea. Vanhempien ryhmän sisältö koostuu aluksi kahvittelusta ja kuulumisten vaihtamisesta. Tämän jälkeen virittäydytään ryhmäkerran teemaan ja siitä yhteiseen keskusteluun ja toimintaan. Ryhmäkerran lopuksi virittäydytään vielä lapsen kohtaamiseen ja yhteyden luomiseen. (Auvinen 2012.)

5.2.3 Perheiden yhteinen toiminta

Perheiden yhteisen toiminnan päämääränä on vanhemman ja lapsen yhteyden vahvistaminen. Yhteisen toiminnan tavoitteena on mm.:

- tukea perheenjäsenten keskinäistä vuorovaikutusta
- yhdistää perhettä ja lujittaa yhteenkuuluvuuden tunnetta
- luo perheelle mahdollisuuden mukavaan ohjattuun yhteiseen toimintaan
- antaa vinkkejä, mitä myös kotona voi tehdä yhdessä
- yhteiset onnistumisen kokemukset vahvistavat lapsen ja vanhemman positiivista käsitystä itsestään
- tutustua toisiin perheisiin (Auvinen 2012.)

6 NEPPIS-RYHMÄ

Neppis-ryhmä syntyi osana Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiön Neuropsykiatrisen kuntoutusosaamisen juurruttaminen lasten ja nuorten palveluihin–projektia 2011–2012. Ryhmätoiminnan käynnistämiseksi oli aluksi mukana Rajapinta-pilotin työntekijä Kristiina Siirto-Honkanen ja Satakunnan sairaanhoitopiirin Aune-työstä Kaija Pohjalainen. He yhdessä MLL:n Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiön toimintaterapeutin Satu Auvisen kanssa opastivat, ohjasivat ja kouluttivat PoSan Perhekeskuksen työntekijät ryhmämuotoisen kuntoutuksen suunnitteluun ja käynnistämiseen ensimmäisen kymmenen vertaisryhmä kokoontumisen ajan.

Ryhmätoimintaan valitut kuusi perhettä olivat kaikki PoSan perheneuvolan asiakkaita. Neppis-ryhmä oli arjen taitoja tukeva ryhmä sellaisille perheille, joissa oli 5-8 vuotiaalla lapsella diagnosoitu neuropsykiatrisen sairaus tai diagnosoimattomia neuropsykiatrisia piirteitä. Ryhmätoiminnan ajatuksena oli koko perheen kuntoutus, joten ryhmässä oli mukana myös perheen sisarukset ja vanhemmat. Työntekijöitä näin suureen ryhmätoimintaan tarvittiin useita, koska ryhmiä oli kolme: kuntoutujalasten-, sisarusten- ja vanhempien ryhmät. Perhekeskuksen työntekijöistä ryhmien vetämiseen osallistui perheneuvolan kaksi psykologia ja kaksi perheneuvojaa, perhetyöstä perhetyön sosiaalihojaaja sekä kolme tai neljä perhetyöntekijää tarpeesta riippuen. Lisäksi kymmenellä ensimmäisellä ryhmäkerralla oli läsnä myös Kristiina Siirto-Honkanen ja Kaija Pohjalainen, yhdessä tai erikseen.

Toiminta alkoi ennen ensimmäisen ryhmäkerran kokoontumista koulutuspäivällä, jonka aiheena oli neuropsykiatrisen lapsen arjen haasteet. Kouluttajina toimivat Kristiina Siirto-Honkanen ja Kaija Pohjalainen. Koulutuksessa käsiteltiin sitä, miten neuropsykiatriset haasteet näkyvät lapsen ja perheen arjessa sekä toiminnallisuutta lasten ryhmän ohjauksessa ja vanhempien voimaannuttavaa ryhmänohjausta.

Neppis-ryhmä kokoontui kevään ja syksyn 2012 aikana kymmenen kertaa. Kesällä 2012 tehtiin väliarvioinnit perheille ryhmätoiminnasta ja kartoitettiin samalla vanhempien toiveita syksyn ryhmäkertojen sisältöön. Syksyllä 2012 Neppis-ryhmästä jäi

pois kaksi perhettä omasta tahdostaan ja ryhmässä jatkoi neljä perhettä. Sisarusryhmä ja kuntoutujalastenryhmä yhdistettiin, koska sisarusryhmässä oli kahden perheen jäätyä pois toiminnasta vain kaksi lasta.

Vanhempien toivomuksesta ryhmäkertoja jatkettiin ensin viisi kertaa ja näiden kertojen jälkeen vielä toiset viisi kertaa aina maaliskuulle 2013 asti. Yhteensä Neppisryhmän kokoontumisia oli 20, joista viimeiset 10 perhekeskuksen omien työntekijöiden vetäminä.

Ryhmät kokoontuivat viikon tai kahden viikon välein puolitoista tuntia kerrallaan. Työntekijöille oli varattu tunti ennen ryhmäkertaa suunnitteluun ja valmistautumiseen ja tunti ryhmäkerran jälkeen yhteiseen purkuun ja kirjaamiseen.

Vastuuta oli jaettu kaikkien työntekijöiden kesken, kuten ryhmäkertojen suunnittelusta, ryhmien vetämisestä, välipalan hankkimisesta ja tarjoilusta ja muista ryhmiin liittyvistä tehtävistä.

Lastenryhmän rakenne oli strukturoitu ja se säilyi samanlaisena jokaisella ryhmäkerralla, vain teemat ja tehtävät vaihtuivat. Rakenteeseen kuului välipala, tunnenelikenttä, muuttuva projekti, vapaa leikki, Theraplay kiintymyssuhdeleikki sekä lopuksi yhteinen lopetus vanhempien ja lasten kesken.

Vanhempien ryhmässä kahvin kera he keskustelivat vanhempien toivomista teemoista, tekivät tehtäviä, jotka ryhmäkerran lopulla purkivat yhdessä auki. Joillekin ryhmäkertoilla oli kutsuttu vieraileva luennoitsija, kuten toimintaterapeutti.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimukseni on kvalitatiivinen. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tavoitteena ovat ihmisten omat kuvaukset koetusta todellisuudesta ja näiden oletetaan sisältävän asioita, joita ihminen pitää itselleen elämässään tärkeinä ja merkityksellisinä. Kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän erityispiirteenä on, että tutkimuksen tavoitteena ei ole totuuden löytäminen, vaan tutkimuksen aikana muodostuneiden tulkinto-

jen avulla näyttää, esimerkiksi ihmisen toiminnasta jotakin, joka on välittömän havainnon tavoittamattomissa. (Vilka 2005, 97-98.)

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2010, 163-164.) mukaan keskeisimpiä kvalitatiivisen tutkimuksen piirteitä on, että tutkimusaineisto kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa ja ihmistä käytetään tiedonkeruun menetelmänä. Kvalitatiivinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa. Tällaisessa tutkimuksessa suositaan menetelmiä, joissa ihmisen ”ääni” ja tutkittavan näkökulmat pääsevät esille, esimerkiksi teemahaastattelun avulla. Kohdejoukko tutkimukselle valitaan tarkoituksenmukaisesti ja tapauksia käsitellään ainutlaatuisina, aineistoa sen mukaisesti tulkiten.

7.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, toteutuivatko ryhmätoiminnalle asetetut tavoitteet vanhempien näkökulmasta Neppis-ryhmän aikana ja miten vanhemmat kokevat vertaistuen auttavan heitä haastavan lapsen kanssa toimimisessa ja omassa jaksamisessaan vanhempana. Tavoitteena on selvittää myös vanhempien näkökulmasta, sitä ovatko lasten sosiaaliset taidot kehittyneet Neppis-ryhmän toiminnan aikana. Tavoitteena on saada selville vanhempien näkemys Neppis-ryhmän toimivuudesta ja kerätä myös vanhempien kehittämissuhteita ryhmätoiminnan jatkoa ajatellen.

Tutkimuskysymys ja alakysymykset:

1. Miten tavoitteellinen, vertaisryhmämuotoinen avokuntoutus on tukenut neuro-psykiatrisista oireista kärsiviä lapsia ja heidän perheitään?
 - 1.1 Ovatko vanhemmat huomanneet lapsensa sosiaalisten taitojen kehittyneen Neppis-ryhmä toiminnan aikana?
 - 1.2 Millaista tukea vanhemmat ovat saaneet vanhemmuuteensa ja omaan jaksamiseensa Neppis-ryhmän toiminnasta?
 - 1.3 Mitä vertaistuki on merkinnyt perheille?
 - 1.4 Millaisia ajatuksia vanhemmilla on Neppis-ryhmän toimivuudesta ja kehittämisestä?

Tutkimuskysymykset ovat nousseet vanhempien asettamista, GAS-lomakkeelle kirjatusta tavoitteista, jotka kirjattiin Neppis-ryhmän toiminnan alussa käydyissä esihaastatteluissa.

Kaikkien neljän perheen kuntoutujalapselleen asettamat tavoitteet liittyivät lapsen sosiaalisiin taitoihin. Tavoitteena oli mm.:

- saada lapsi keskittymään lapsi-ryhmässä toimiessaan
- saada lapselle malttia ryhmässä toimimiseen
- saada lapsi leikkimään kaikkien ryhmän lasten sekä omien sisarusten kanssa

Vanhempien omat tavoitteet liittyivät omaan jaksamiseen ja vanhemmuuteen. Tavoitteena oli mm.:

- vanhemmat tekisivät enemmän asioita yhdessä lapsen kanssa
- kokisivat yhteistä olemisen iloa
- saisivat kokemuksia toisilta perheiltä
- kykenisivät hyväksymään ryhmän muodossa tarjotun tuen
- saisivat pitkäjänteisyyttä lasten kasvatukseen

Koska haastattelin vain vanhemmat ja halusin saada vanhempien näkökulman esille Neppis-ryhmän toiminnasta ja vaikuttavuudesta, niin kuntoutujalapsille asetettuihin tavoitteiden arviointituloksiin vanhemmat eivät luonnollisesti voineet vastata.

Kuntoutujalasten tavoitearvioinnit tekevät Neppis-ryhmän lastenryhmän vetäjät, joilla on todellinen näkemys lapsen kehittämisestä Neppis-ryhmässä toimimisessa. Kuntoutujalapsien kohdalla vanhempien omat havainnot, huomiot ja toisilta saatu palaute lapsen kehittämisestä Neppis-ryhmän johdosta antaa myös vanhemmille ajatuksen lapsensa kehityksestä. Näiden huomioiden läpikäyminen vanhempien kanssa on tärkeää, jotta saan tutkimuskysymykselleni vastauksen.

7.2 Teemahaastattelu

Tutkimusaineiston keruumenetelmänä käytin teemahaastattelua, josta käytetään myös nimitystä puolistrukturoituhaastattelu. Tutkimusongelmasta poimitaan keskei-

set aiheet tai teemat, joita tutkimushaastattelussa olisi välttämätön käsitellä, jotta tutkimusongelmaan löydettäisiin vastaukset. Teemojen käsittelyjärjestyksellä ei ole merkitystä, vaan tavoitteena on, että haastateltava voi antaa kuvauksensa kaikista teema-alueista. Teemahaastattelun etuna on, että haastattelun aikana on mahdollisuus tarkistaa ja selventää haastateltavalle kysymysten sisältöä ja näin vähentää riskiä tulokintaongelmista. (Vilka 2005, 101-105.)

Haastattelun teemat nostin tutkimuskysymyksestä ja siihen liittyvistä alakysymyksistä, joita ovat lapsen sosiaalisten taitojen kehittyminen, vanhemmuuden tukeminen, vertaistuen merkitys perheille ja Neppis-ryhmän toimivuus ja kehittämisajatukset (Liite 2).

7.3 Haastateltavien valinta, haastattelutilanne ja aineiston käsittely

Tutkimukseni kohteeksi valitsin ne neljä perhettä, jotka jatkoivat Neppis-ryhmässä kevään 2012 jälkeen aina maaliskuulle 2013 saakka eli yhteensä 20 kokoontumiskertaa. Haastattelin perheen vanhemmat, neljä äitiä ja kaksi isää.

Haastattelut toteutin perheiden kotona. Vanhemmilla oli myös mahdollisuus haastatteluun Perhekeskuksen tiloissa, mutta kaikki halusivat haastattelun tehtävän heidän kotonaan. Jokaisen perheen kanssa kävin jo etukäteen antamani teemahaastattelurungon läpi kysymys kysymykseltä. Näin jokainen perhe on vastannut samoihin kysymyksiin ja samassa järjestyksessä. Ensimmäisen haastattelun jälkeen huomasin, mitä kysymyksiä tarvitsi selventää tai tarkistaa. Näitä samoja selvennyksiä käytin myös muiden perheiden haastatteluissa.

Kun tutkimusaineisto on kerätty, se muutetaan muotoon, jossa sitä voidaan tutkia eli haastatteluaineisto muutetaan tekstimuotoon, jota kutsutaan litteroinniksi. (Vilka 2005, 115.) Vanhempien haastattelut nauhoitin digitaalisella nauhurilla, jotka myöhemmin litteroin auki kokonaisuudessaan jättäen pois tauot ja äännähdykset ja omat tarkentavat kysymykset, jotka eivät olleet oleellisia vastausten käsittelyssä.

7.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimukseni luotettavuuteen ja eettisyyteen kiinnitin erityistä huomiota. Hirsjärvi & Hurme (2008, 20) toteavat, että ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa tärkeimpinä eettisinä periaatteina mainitaan yleensä informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus ja yksityisyys.

Tutkimussuunnitelmani esitin esimiehelleni ja hän lähetti sen tutkimuslupapyyynnön kanssa PoSan johtoryhmään hyväksyttäväksi, josta myöhemmin sain suullisen luvan työlleni (Liite 3). Kirjalliset luvat opinnäytetyölleni pyysin vanhemmilta kaksi kertaa. Ensimmäisellä kerralla 19.4.2012, kun Neppis-ryhmä aloitti, en vielä osannut tarkentaa tutkimuskohdettani. Myöhemmin, kun aihe selkiintyi, niin päätin vielä varmistaa vanhempien suostumuksen pyytämällä uudet kirjalliset luvat työlleni (Liite 4).

Viimeisellä Neppis-ryhmäkerralla kerroin vanhemmille opinnäytetyöstäni ja opiskelustani. Keskustelimme haastattelutilanteesta ja haastattelun nauhoituksesta. Korostin, että nauhoitukset tulen poistamaan litteroinnin jälkeen ja opinnäytetyöni raportissa en käytä nimiä enkä muuta tunnistettavaa tietoa, josta Neppis-ryhmän ulkopuolinen voisi heidät tunnistaa. Haastatteluiden litteroinnit suoritin sanatarkasti jättäen pois vain tauot ja muun materiaalin, jolla ei ollut itse tutkimukseen oleellista vaikutusta.

Hirsjärvi & Hurme (1993, 129) toteavat, että tutkimuksen luotettavuutta kuvastaa se, miten hyvin tutkija on itse perillä tutkittavasta joukosta. Itse PoSan perhetyöntekijänä osallistuin Neppis-ryhmätoiminnan suunnitteluun ja varsinaiseen ryhmätoimintaan keväällä 2012 neljä kertaa ja syksyllä 2012 kolme kertaa, jonka jälkeen jäin opintovapaalle. Tutkijana tunsin hyvin lapset ja vanhemmat ja tiesin mistä Neppis-ryhmässä oli kyse. Toisaalta voidaan myös kysyä, että miten totuudenmukaisesti he haastattelussa vastasivat minulle ja vastasivatko he niin, kuin oletivat minun haluavan heidän vastata. Tähän en kuitenkaan usko. Mielestäni vanhemmat olivat aidon vilpittömästi tyytyväisiä Neppis-ryhmän toimintaan ja uskon vakaasti, että vanhemmat vastasivat haastattelussa totuudenmukaisesti mitä ajattelivat.

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

8.1 Lapsen sosiaalisten taitojen kehittyminen

Neljästä haastattelusta perheestä kolme perhettä oli huomannut lapsensa sosiaalisten taitojen kehittyneen jonkin verran ryhmätoiminnan aikana, mutta eivät osanneet kertoa, johtuiko kehittyminen Neppis-ryhmästä, koulusta, päivähoidosta vai lapsen normaalista kasvusta ja kehityksestä. Yksi perhe ei ole huomannut muutosta lapsensa sosiaalisten taitojen kehittämisessä Neppis-ryhmän aikana.

”Koulunkäynti alko täs samalla niin hirveen vaikee erotella että kumpi tulee sieltä ja kumpi Neppis-kerhosta. Kehittynyt niin kauheasti, ku on tuota kaveri elämää et on vaikea sanoa mistä se johtuu. Muutosta on koko ajan ja tarpeet kasvaa.”

”Pientä kasvua on tullut, kun ikäkin tulee.”

Muutokset, jotka vanhemmat ovat huomanneet lapsessaan liittyvät kavereisuhteisiin, ryhmässä mukana olemiseen ja keskittymiseen. Neppis-ryhmä alkoi keväällä 2012, jolloin kaikki lapset olivat vielä päivähoidossa. Kolme heistä aloitti syksyllä 2012 koulun samassa pienluokassa. Neppis-ryhmässä he olivat jo tutustuneet toisiinsa. Yksi perhe piti tätä erityisesti hyvänä asiana, koska lapsen oli helpompi aloittaa koulu jo tutuksi tulleiden kavereiden kanssa.

”Ku Neppis-ryhmä alko, niin lapsella oli hirvee huoli, kun se tulee menemään eri luokkaan kun ei tunne ketään sieltä. Täältäähän sattuu Neppis-ryhmästä oleen samalla luokalla. Se toi semmosta turvaa, et Heimähän tunnen sieltä jonkun. Ja koulunpihassa heti, et Moikka sä oot sieltä ja tuut mun luokalle.”

Yksi perhe oli huomannut ja oli saanut palautetta päivähoidosta, että lapsi hakeutuu ryhmään ja ryhmän toimintaan paremmin mukaan, eikä jää enää niin helposti ryhmän

ulkopuolelle yksin leikkimään kuin ennen. Vanhemmat eivät osanneet kertoa, johtuiko kehitys Neppis-ryhmästä vai päivähoidosta.

”Päiväkodissa tämä ryhmässä oleminen on selvästi parantunut.”

Vanhempien havainnoimat muutokset lapsessaan, liittyivät myös kaverei- ja sisarus-suhteisiin. Yksi perhe kertoi, että lapsella on paljon enemmän kavereita kuin aiemmin ja vanhemmat ovat oppineet luottamaan lapsensa kykyyn selvitä leikeistä ilman konflikteja.

Muutoksista sisarusten kesken, yksi perhe koki, että sisarukset ovat nyt ehkä vähän enemmän kavereita keskenään ja yhteiset leikit sujuvat paremmin. Aiemmin lapsi ei ole halunnut sisarustaan edes samaan huoneeseen eikä ole saanut edes ”päin katsoa”, mutta nyt hän on suonut tilaa sisaruksellekin leikkiä samassa huoneessa ja samoilla leluilla. Neppis-ryhmän myötä sisaruksen ymmärrys oman sisaruksen käyttäytymisestä ja erityisen tuen tarpeesta on kasvanut ja vanhemmat ovat selittäneet hänelle asioita, miksi hänen kanssaan toimitaan tietyllä tavalla. Kaksi perhettä ei ole huomannut lapsessaan selviä näkyviä muutoksia, jotka tulisivat esille arjessa tai kodin ulkopuolella.

Kolme perhettä oli saanut palautetta lapsensa sosiaalisten taitojen kehittymisestä muilta lapsen kanssa työskenteleviltä tahoilta, kuten koulusta, päiväkodista ja myös lähisuvulta.

Yksi perhe kertoi, että lapsi on koulussa sosiaalinen, kiltti ja opettajat kehuneet hyvää käytöstä. Myös lapsen isovanhempi on huomannut lapsessa muutoksen, että lapsi kertoilee enemmän asioitaan kuin ennen ja on oppinut kuuntelemaan paremmin. Vanhemmat kertoivat havainneensa, että silloin kun lapsen erityisen tuen tarve on tullut esiin muille lapsen kanssa toimiville henkilöille, niin he ovat ottaneet yhteyttä vanhempiin ja kysyneet, miten lapsen kanssa tulisi toimia ja käyttäytyä tietyissä tilanteissa.

”On tullu sellaisia tilanteita kun tiedetään, että on erityinen lapsi, niin kysytään, et kuinka mä komennan ku tuntuu ettei se kuule mua? Mä oon

sanonu, et sun täytyy oikein pysäyttää ja hyvä kun otit asian puheeks ja et tehnyt stoppia tälle tapaamiselle. Johon kaverin vanhempi on sanonu, et ei missään nimessä, vaan et nyt mäkin tiedän miten sitä komennetaan ettei mee liian hurjaks. Kivaa ku oli tuollainen rohkea vanhempi ja lähti selvittään, eikä ollut negatiivinen tapaus, joka tuli töihin moittimaan lasta.”

Koulusta oli saanut myös toinenkin perhe palautetta. Lapsen koulutyöskentely on sujunut hyvin ja oppiminen, kirjoittaminen, matematiikka ja lukeminen ovat menneet harppauksen eteenpäin. Opettaja ja ohjaaja ovat olleet erittäin tyytyväisiä. Ainoastaan lapsen sosiaalisissa taidoissa on vielä puutteita, jotka aiheuttavat koulussa hankaluuksia, johon on mietitty lisää tukitoimia. Perhe on saanut myös lähisuvultaan hyvää palautetta lapsestaan.

”Monet on sanonut et on ihan valtavasti rauhottunut, eikä enää ole sellasta huutoa ja ääntelyitä. Hän pystyy enemmän olemaan aloillaan, eikä ole sellasta rauhatonta juoksemista ympäri taloa. Jaksaa leikkiä sillä jollakin asialla jo pitemmän aikaa. Kyllä sen on ihmiset huomannu. Silti siellä on se persoonallinen lapsi vielä.”

8.2 Vanhemmuuden tukeminen

Kaikki vanhemmat kertoivat saaneensa tukea haastavan lapsen kanssa toimimiseen. Yksi perhe kertoi saaneensa tietoa ADHD- lääkityksestä ja rohkeutta käyttöönotossa lapsensa hyvinvoinnin lisäämiseksi. Kaikki perheet mainitsivat liikennevalot - menetelmän, mutta osalla perheistä se ei ollut haastattelu hetkellä käytössä. Eräs vanhempi kertoi vieneensä tietoa liikennevalot – menetelmästä, myös muille tahoille. Yksi perhe kertoi saaneensa Neppis-ryhmän kautta muita tukipalveluita, jotka ovat auttaneet häntä lapsensa kanssa toimimisessa. Kaksi perhettä koki saaneensa tukea siitä, että he olivat huomanneet muidenkin pohtivan samoja asioita ja saaneet myös kuulla kuinka toiset niistä selviytyvät.

”Ensinnäkin se on ollu hieno kuulla, kun on ollu muitakin vanhempia, että mitenkä samanmoisissa ajatuksissa ja arjen pyörteessä nekin sitten siinä pyörii. Tavallaan tullut itsellekin helpotus, et täällä on muitakin, ettei oo yksin. Kiva kuulla niitä esimerkkejä.”

”Asian hyväksyminen on tullut sieltä (Neppis-ryhmästä), ”et tää on ihan ok, tää on ihan jees”. Aluksi adhd asian hyväksyminen oli vaikeaa, mut nyt kun sen on hyväksynyt, niin ajatus onkin muuttunut et, ”Täähän onkin ihan hieno juttu, meillä nyt on vähän vauhdikasta meno, et ei täs nyt mitään ihmeempää”.

Neppis-ryhmällä ei ollut suurempia vaikutuksia vanhempien parisuhteeseen tai muihin ihmissuhteisiin. Kaksi perhettä kertoi, että vanhemmat keskustelevat hieman enemmän lapsensa kasvatuksesta ja erityistarpeista, kuin aiemmin. Tämä on saanut perheen tiiviimmäksi, mutta muuten arki näyttäytyy entisenlaisena.

Perheiden arjessa näkyvimmit muutokset Neppis-ryhmätoiminnan aikana, olivat tukiverkoston merkityksen tärkeyden tiedostaminen, oman ajan ottaminen, rutiinien tärkeys lapsen kasvatuksessa, asioiden tärkeysjärjestykseen laittaminen ja huomion kiinnittäminen entistä enemmän omaan käytökseen.

”Tukiverkosto on tullut hirveen tärkeeks ja sitä on oppinut ottaan itselensä aikaa. Kyllä ne aiemminkin tärkeitä oli, mutta ei niitä osannu sil-lain arvostaa, mut nyt osaa ja kiittää, et ” Kiitti ku sä otit yökylään”.

”Rutiinien tärkeys tuli tän Neppiksen myötä. Nää hommat pitää mennä joka päivä ja maate mennä joka päivä samaan aikaan.”

”Nyt on niinku oppinut, et täytyy antaa itelleen anteeks vähän enemmän ja et kaikki ei voi olla semmosta suorittamista. Täytyy vaan pistää asiat tärkeysjärjestykseen ja antaa itelleen anteeks. Pitää jaksaa olla itelleen armelias. Lapset aistii ku äiti on hyvällä päällä ja se on paljon. Eihän ne toisetkaan äidit jaksa kaikkee.”

”En oo huutanut niin paljon lapsille enää.”

Uusista konkreettisista menetelmistä ja keinoista, joita voi käyttää lapsen kanssa toimimisessa ja kasvatuksessa, vanhemmat mainitsivat mm. liikennevalot, palkitsemisjärjestelmän / palkintotarrataulun, munakellon käytön, erilaiset kirjat, lapsen kehuminen, tunteiden sanoittamisen / näyttämisen ja tiedon saamisen muista tukitoimista.

”Meillä käytössä palkintotarrataulu ja lapset tietää et jotain kivaa tulee kun tavoitteet on saavutettu.”

”Sai reittejä mistä apua hakea.”

”Se on kans se yks, se kehuminen. Siihen sai vahvistusta ja kehotusta. Kerran käsiteltiin sitä EI sanan käyttöä.”

Vanhemmat kertoivat saaneensa Neppis-ryhmästä tukea, myös omaan jaksamiseensa ja vanhemmuuteensa. Eräs perhe kertoi, että kuuntelemalla muita ymmärtää paremmin myös oman tilanteensa. Yksi perhe koki saaneensa muiden tukipalveluiden myötä apua omaan jaksamiseensa ja vanhemmuuteensa. Myös lisääntynyt tieto tukiverkoston käytöstä ja sen tärkeydestä on auttanut yhtä perhettä jaksamaan. Omasta hyvinvoinnistaan huolehtimisen tärkeys on auennut eräälle vanhemmalle Neppis-ryhmä toiminnan aikana.

”Sen että laitetaan asiat tärkeysjärjestykseen, et niinko pitää huolehtia omasta jaksamisesta myöskin. Sit ku äiti on tyytyväinen niin jaksaa koko muukin perhe paremmin.”

”Tota tukiverkoston Neppikses korostettiin.”

Kolme perhettä kertoi, että perheen yhteinen aika ei ole merkittävästi lisääntynyt tai vahvistunut Neppis-ryhmä toiminnan aikana. Yksi perhe kertoi, että Neppis-ryhmä toiminnan alussa oli parempi aika, jolloin jaksoi enemmän tehdä lasten kanssa asioita, kuten käydä luistelemassa ja uimassa, mutta nyt nekin ovat jääneet arjen pyörytyk-

sen jalkoihin. Yksi perhe koki selvästi perheen yhteisen ajan lisääntyneen ja sen laadun parantuneen Neppis-ryhmän myötä.

”On selvästi. On oikein perhehetkiä. Me pelataan paljon ja käytetään sitä yhteistä aikaa sellaseen kehittyneeseen toimintaan. Lukeminen on tullu hirveen tärkeeks. Siellä sanottiin, et lukeminen lapselle, on kuin laittais rahaa pankkiin.”

8.3 Vertaistuen merkitys perheille

Vertaisryhmäkokoontumisia odotettiin, niin vanhempien kuin lastenkin taholta. Jokainen perhe kertoi, että oli mukavaa jutella vertaistensa kanssa ja kuunnella muiden kokemuksia ja ideoita lapsen kanssa toimimiseen. Kaksi perhettä koki Neppis-ryhmän yhteiseksi harrastukseksi lapsensa kanssa ja yhdessä odotettiin seuraavaa kokoontumista.

”Sieltä kuultuja ideoita ja se ku joku kerto, et kuinka on toiminu, niin sekin on auttanu. Kun niitä ottaa käytäntöön, niin auttaa arjes.”

”Se oli juuri ”vertainen” ryhmä ja siihen uskalsi luottaa.”

Perheet kertoivat, että osa kasvatuskäytännöistä on muuttunut ja niitä on alettu pohtia enemmän. Vanhemmat kertoivat, että kasvatuskäytännöt ovat muuttuneet loogisimmiksi. Myös tietoisuus lisääntynyt siitä, miten tulisi toimia ja kiinnittämällä enemmän huomiota niihin. Yhden vanhemman oma rauhoittuminen on myös vaikuttanut hänen kasvatuskäytäntöihinsä. Yksi vanhempi kertoi, että on saanut vahvistusta ja tukea jo käyttämiin kasvatustapoihinsa. Yksi vanhempi kertoi, että jonkin tilanteen jälkeen, jossa ei välttämättä ole mielestään toiminut lapsen kanssa aivan oikein, on alkanut itsekseen miettiä miten olisi pitänyt toimia. Kolme perhettä mainitsi, että huutaminen lapselle on vähentynyt.

”Vähemmän ääntä – enemmän ymmärrystä.”

”Jos on joku tilanne, niin jälkeenpäin tulee mieleen, et tän asian olis voinu hoitaa toisella lailla, et tulee sitä jälkiviisautta.”

Kaikki perheet olivat sitä mieltä, että haluavat tavata toisiaan ryhmänä vielä jatkosakin. Perheet eivät vielä haastattelujen aikaan olleet sopineet tapaamista, mutta yhteystiedot oli vaihdettu ja osa oli jo Facebookissa kavereita. Yksi vanhempi oli sitä mieltä, että voisi tarpeen tullen soittaa toiselle Neppis-ryhmän vanhemmalle kysyäkseen neuvoja lapsen kasvatukseen tai koulunkäyntiin liittyvään tilanteeseen.

”Ollaan ystäväystytty ja se oli hyvä ajatus, et saatais jatkoo näiden äitien kans, vaikka jollakin kokoontumisella. Vietäis vaikka lapset yhdessä liikkumaan tai johonkin.”

Kaikki Neppis-ryhmään osallistuneet vanhemmat kokivat kasvatuskumppanuutta Neppis-ryhmän vetäjien taholta. Vanhemmat kokivat suhteen luottamukselliseksi ja turvalliseksi. Jokainen vanhempi tunsi, että he tulivat tuetuksi, kuulluksi ja ymmärretyksi.

”Nehän huolehti mun lapsesta. Uskalsin ja luotin jättää lapsen ja tiesin et ei voi paremmis käsis olla.”

”Joo, hyvin kuunneltiin ja sain tukea.”

”Huomas, et heillä on sitä kokemusta ja ovat nähneet ja kuulleet näistä asioista. Semmosta hyvää tukea tuli. Eikä mitään tuomitsemista vaan kuuntelevia korvia.”

”Juu tunsin. Tiedän, et voin soittaa heti heille, jos tulee jotain kysyttävää. Voin soittaa, jos on jotain sydämellä. Välit niinku lähenivät.”

Perheillä ei ollut aiempaa kokemusta vertaisryhmästä, joten he eivät osanneet odottaa toiminnalta mitään. Kaksi perhettä ei kokenut vertaistuen tarpeen lisääntyneen toiminnan aikana, mutta kokivat kuitenkin vertaisryhmän mukavaksi ja tähän hetkeen tarpeelliseksi. Yksi perhe koki, että tämän tyyppinen vertaisryhmä olisi ollut tarpeel-

lisempi jo aiemmin. Yksi perhe koki vertaistuen tarpeen lisääntyneen suuresti Neppis-ryhmän myötä. Vanhempi kertoi, että oli ollut todella vastahakoinen ja epäilevä Neppis-ryhmää kohtaan alussa, mutta lapsensa vuoksi molemmat vanhemmat osallistuivat ryhmätoimintaan. Nyt Neppis-ryhmän loputtua kokivat, että olivat saaneet todella paljon ryhmästä, varsinkin perheen äiti.

”Mä en eka tarvinnu ollenkaan vertaistukee. Olin varmaan kaikista vastarintasin ja pidin sitä vaivana, mut ehdottomasti lapseni vuoksi sinne lähdin. Se on niinku antais pikkusormen niin se vie koko käden. Tätä mulle lisää, tulee semmonen olo. Olin jopa töistä pois ja luovuin tunneista, et päästiin. Nyt täytyy vaan keksiä sit jotain muuta siihen tilalle.”

Kaikki perheet kokivat, että he olivat tulleet kuulluksi ryhmässä ja olivat saaneet jakaa kokemuksiaan ja ajatuksiaan muiden vanhempien kanssa.

8.4 Neppis-ryhmän toimivuus ja kehittämisajatuksia

Jokainen perhe arvioi, että oli joiltain osin tai kokonaan saavuttanut asetetut GAS-lomakkeelle kirjatut tavoitteet (arvioinnin kohteena oli vanhemmille tai perheelle asetetut tavoitteet).

- Yksi perhe oli asettanut Neppis-ryhmälle tavoitetasoksi, että hyväksyisivät ryhmän muodossa tarjotun tuen. Perhe koki, että olivat saavuttaneet asettamansa tavoitteet selvästi yli odotettua korkeammin.
- Toinen perhe oli asettanut tavoitteeksi, että vanhemmat tekevät enemmän asioita yhdessä lapsen kanssa, mm. pyörällä ajamisen opettelua ja uimista. Tähän tavoitteeseen perhe arvioi päässeensä joiltain osin.
- Kolmannen perheen tavoitteet olivat yhteistä olemisen iloa, kokemusten saaminen toisilta perheiltä ja kaikille mieluisan tekemisen löytämistä. Näihin tavoitteisiin perhe arvioi päässeensä hyvin. Perhe arvioi, että yhteistä tekemistä vanhempien ja lasten välillä, on tullut enemmän, kuten mm. leipomista, koiran ulkoilutusta yhdessä, kirjojen lukemista ja kirjastossa käyntejä. Yhteistä

olemisen iloa on syntynyt siitä, että vanhempi on oppinut ottamaan rennommin ja siitä, että ”ei enää nipota”.

- Neljäs perhe oli asettanut tavoitteeksi vanhemmalle enemmän pitkäjänteisyyttä lasten kanssa toimimiseen ja, että jaksaisi puuhata enemmän lasten kanssa. Vanhempi arvioi, että pitkäjänteisyyttä lasten kanssa on tullut vähän enemmän. Neppis-ryhmän alussa vanhempi kertoi jaksaneensa käydä lasten kanssa mm. luistelemassa, mutta tällä hetkellä yhteinen tekeminen on jäänyt vähemmälle. Kuitenkin vanhempi arvioi tavoitteet melkein saavutetuksi.

Kuten aiemmin totesin, niin lapsille asetettuihin GAS - tavoitteisiin eivät vanhemmat voi vastata, koska eivät ole olleet lasten ryhmissä mukana. Lasten GAS – tavoitearvioinnit tekevät erikseen Neppis-ryhmän lastenryhmien vetäjät, joista annetaan palautetta perheille työntekijöiden kotikäynnillä.

Kokemukset Neppis-ryhmän toimivuudesta olivat kaikilla perheillä positiiviset. Kolme perhettä piti ajankohtaa klo 15.30–17.00 hyvänä. Yksi perhe olisi toivonut ajankohtaa hieman myöhemmäksi, esimerkiksi ryhmän alkavaksi klo 16 tai 16.30. Perheen äiti kertoi joutuneensa jokaisella ryhmäkerralla lähtemään töistä aikaisemmin. Neppis-ryhmä kokoontui aluksi joka viikko, mutta myöhemmin ryhmäkertoja harvennettiin noin joka toiseen viikkoon. Yksi perhe koki, että kokoontuminen, joka toinen viikko, oli parempi.

”Ajankohta oli hyvä ja varsinkin, et ne oli ilmoitettu ajoissa etukäteen, et pysty varaamaan omaan kalenteriin. Harvemmin oli melkein parempi eli joka toinen viikko.”

Kokoontumispaikkana Perhekeskus oli perheiden mielestä hyvä ja tarpeeksi tilava. Jokaiselle ryhmälle oli mahdollista rajata oma tila ja näin vanhemmat saivat rauhallisen paikan keskusteluun. Lapsille oli myös kaksi ryhmähuonetta käytössä, jossa toiseen oli järjestetty vapaanleikin tila ja toiseen muut toiminnot.

Neppis-ryhmien sisältöön vanhemmat olivat myös tyytyväisiä. Aiheet, joista keskusteltiin, olivat vanhempien mielestä mielenkiintoisia ja ajankohtaisia. Ajatuksella jokaiselle jotakin. Vierailevat luennoitsijat saivat myös kannatusta. Myös keskustelui-

den vapaamuotoisuus koettiin hyväksi, *”kun se rönsyily sallittiin, niin se oli tosi hienoa”*.

”Sisältö oli mielenkiintoinen, enkä ikinä lähtenyt ajatuksella, että tylsää.”

”Hyvin toimi. Mä huomasin yhteen hiileen puhaltamista. Kukaan ei tullut antaa toiselle neuvoja ja ohjeita, et mikset sä tehny näin tai noin. Ei tullut sellasta paasaamista mistään suunnasta, vaan sai olla ihan vaan oma ittensä ja kertoo juttuja.”

”Hyvin toimi. Paikka oli hyvä. Tykkäsin vierailevista luennoitsijoista.”

”Hyvät välipalat aina, jokaiselle oli todella jotakin tarjottavaa.”

Kaikki perheet pitivät yhtenä parhaimpina hetkinä yhteisiä ulkoilutapahtumia Kaanpään Viidentienristeykseen ja Jämille laskettelemaan. Nämä ulkoilutapahtumat saivat myös isien kannatuksen. Yhdellä ryhmäkerralla vanhemmat olivat leiponeet pipareita yhdessä lastensa kanssa ja tämä oli myös jäänyt mieleen positiivisena asiana.

”Reissut oli ihan yber kivoja. Nää ulkoilut oli niin jees.”

Kaksi perhettä oli kokenut Neppis-ryhmätoiminnan alussa ryhmäkoot liian suuriksi. Keväällä 2012, Neppis-ryhmässä aloitti kuusi perhettä, mutta heistä kaksi perhettä jäi pois kevään 2012 jälkeen. Syksyllä 2012 Neppis-ryhmässä jatkoi neljä perhettä. Perheet kokivat, että pienempi ryhmä on parempi ryhmäytymisen ja tutustumisen kannalta.

”Pieni ryhmä on hyvä. Alun isompi ryhmä oli liian iso”.

Kehittämisehdotuksiksi mainittiin juuri nämä pienemmät ryhmät ja enemmän ulkoilutapahtumia. Eräs vanhempi ehdotti Neppis-ryhmän vanhempien ryhmän sisältöön informaatiota tulevista ohjelmista, luennoista ja koulutuksista, joita lähialueella jär-

jestetään. Eräs vanhempi oli toivonut esihaastattelussa tietoa ruokavalion vaikutuksesta lapsen neuropsykiatrisiin oireisiin ja toivonut niitä edelleen väliarvioinnin yhteydessä, mutta asiaa ei käsitelty ryhmäkertojen aikana. Vanhempi kertoi itse ottaneensa asiasta selvää.

Eräs vanhempi kertoi, että eräällä ryhmäkerralla annettiin mahdollisuus viimeiset puoli tuntia kysyä ihan mitä vain ja mikä oli ehkä jäänyt mieltä askarruttamaan. Tämän vanhempi koki hyväksi, mutta aika oli liian lyhyt. Hän ehdottikin, että joskus olisi hyvä pitää vaikka kokonainen ryhmäkerta ”kyselytunnin” periaatteella.

Kehittämisehdotuksena nousi kolmessa perheessä se, että isät saisivat oman ryhmän ja mahdollisesti vielä miespuolisen vetäjän.

”Ehdotuksena ehkä se, että olis niitä miehiä siinä enemmän tai sit miehille joku oma ryhmä.”

Haastattelun lopuksi vanhemmilla oli mahdollisuus antaa ruusuja tai risuja ja sanoa vapaa sana vielä Neppis-ryhmän toiminnasta.

”Pelkkää positiivista, ei paha sana sanottavana. Tää oli hyvä, ku mahdollistettiin tämmönen. Loppua kohden oli tiiviimpi ryhmä.”

”Toivon ny ainakin, et jatkossakin olis tämmösiä ryhmiä toisillekin perheille, ku tää on ihan oikeesti ollut hyvä juttu. Tästä saa kyllä paljon tukea, et miksei Neppis-ryhmiä voisi olla enemmänkin. Varmasti on perheitä ja lapsia, jotka haluaisivat tulla. Mutta sitten täytyy kyllä vanhempien muistaa, et siellä täytyy käydä, koska siellä on työntekijät paikalla.”

”Ruusut: Tosi hienoa et siellä oli ohjaajat näille lapsille. Ei siitä olis mitään tullut, jos oltais kaikki oltu samas huonees ja samaa aikaan.”

Isä: ”Ruusuja ainakin ulkoiluista.”

9 YHTEENVETO

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää Neppis-ryhmään osallistuneiden vanhempien näkökulmasta, miten tavoitteellinen, vertaisryhmämuotoinen avokuntoutus on tukenut neuropsykiatrisista oireista kärsiviä lapsia ja heidän perheitä. Työn tarkoituksena oli myös selvittää, olivatko lasten sosiaaliset taidot kehittyneet Neppis-ryhmän toiminnan aikana. Tarkoitus oli myös tuoda esiin saivatko vanhemmat vertaistuesta tukea omaan vanhemmuuteensa ja jaksamiseensa sekä sitä, mitä vertaistuki on merkinnyt perheille. Halusin myös saada vanhemmilta palautteen Neppis-ryhmän toimivuudesta ja kenties kehittämisehdotuksia ryhmän jatkoa ajatellen.

9.1 Ovatko vanhemmat huomanneet lapsensa sosiaalisten taitojen kehittyneen Neppis-ryhmätoiminnan aikana?

Kolme neljästä perheestä oli huomannut lapsensa sosiaalisten taitojen kehittyneen Neppis-ryhmätoiminnan aikana. Kuitenkaan ei voida sanoa, vaikuttaako sosiaalisten taitojen kehittymiseen Neppis-ryhmätoiminta vai koulun ja esiopetuksen aloitus vai molempien yhteisvaikutus vai liittyykö kehittyminen lapsen normaaliin kasvuun ja kehitykseen. Vanhempien omat huomiot lapsensa kehityksessä, ja muilta tahoilta saamansa palautteen ansioista, liittyivät lapsen kaveri- ja sisarusuhteisiin sekä ryhmässä ja koulussa toimimiseen. Lapsen kaverisuhteet ja vanhemman luottamus lapsensa kykyyn toimia kaverisuhteessa sekä lapsen osallistuminen ryhmätoimintaan olivat lisääntyneet. Sisarusuhde oli muuttunut hieman läheisemmäksi ja riidat sisarusien välillä vähentyneet. Sisaruksen ymmärrys toista sisarusta (kuntoutujalasta) kohtaan oli myös lisääntynyt. Kolme neljästä perheestä oli saanut positiivista palautetta lapsensa sosiaalisten taitojen kehitymisestä mm. koulusta, päivähoidosta ja lähisuvulta.

9.2 Millaista tukea vanhemmat ovat saaneet vanhemmuuteensa ja omaan jaksamiseensa Neppis-ryhmätoiminnasta?

Kaikki vanhemmat kertoivat saaneensa Neppis-ryhmästä tukea haastavan lapsen kanssa toimimiseen. Konkreettisempi tuki sisälsi erilaisia menetelmiä ja keinoja, kuten liikennevalot, palkitsemisjärjestelmä / palkintotarrataulu, munakellon käytön, tie-

don saaminen kirjallisuudesta, lapsen kehumisen ja tunteiden sanoittamisen/näyttämisen opettelua ja tietoa muista tukitoimista ja lääkityksestä. Perheet kokivat saaneensa henkistä tukea muilta ryhmän jäseniltä sekä vetäjiltä kuuntelemisen, ymmärtämisen, vertaisuuden ja kumppanuuden muodossa. Vertaisryhmätoiminnan ja vertaistuen myötä kaikkien perheiden kasvatuskäytäntöihin oli tullut muutoksia ja enemmän sisältöä. Perheet kertoivat kasvatuskäytäntöjen muuttuneen loogisimmiksi ja tietoisemmiksi, mutta perheet kokivat myös saaneensa vahvistusta ja tukea jo aiemmin käyttämiinsä menetelmiin. Kolme perhettä mainitsi huutamisen vähentyneen tietoisesti lapsen kasvatuksessa. Tuen myötä näkyvimmit muutokset perheiden arjessa näkyivät tukiverkoston käytön ja vanhemman oman ajan ottamisen tärkeyden tiedostamisen lisääntymisenä, rutiinien tärkeyden merkityksenä lapsen arjessa, asioiden tärkeysjärjestykseen laittamisena ja huomion kiinnittämisenä omaan käytökseen suhteessa lapseen. Puolet perheistä koki, että Neppis-ryhmätoiminnalla on ollut jonkinlaista vaikutusta parisuhteeseen. Vanhemmat keskustelevat lapsensa kasvatuksesta ja erityistarpeista enemmän kuin ennen. Yksi perhe koki, että perheen yhteinen aika oli selvästi lisääntynyt ja sen laatu parantunut Neppis-ryhmätoiminnan aikana.

9.3 Mitä vertaistuki on merkinnyt perheille?

Kaikki perheet kokivat vertaisryhmäkokoontumiset mielekkäiksi tilanteiksi, joissa sai jakaa vertaistensa kanssa ajatuksia ja kokemuksia luottamuksellisesti. Jokainen perhe tunsu tulleen kuulluksi ryhmässä. Kaksi perhettä koki Neppis-ryhmän kokoontumiset yhteiseksi harrastukseksi lapsensa kanssa. Lapsella, jolla on haasteita sosiaalisissa taidoissa, ylivilkkäudessa ja keskittymiskyvyssä, on hankalaa löytää sopivaa harrastusta, jossa hänen erityistuen tarvettaan ymmärrettäisiin. Vanhemmat kokivatkin, että Neppis-ryhmään oli helppo tulla, eikä tarvinnut jännittää ja miettiä, miten lapsi käyttäytyy, pärjää ryhmässä tai millaista palautetta on odotettavissa lapsensa toiminnasta. Jokainen perhe halusi myös jatkossa olla yhteydessä muihin perheisiin ja tavata toisiaan Neppis-ryhmän loputtua. Viimeisellä Neppis-ryhmä kokoontumisella vanhemmat vaihtoivat yhteystietoja ja sopivat, että tapaavat toisiaan jatkossakin. Vain yksi perhe koki vertaistuen tarpeen lisääntyneen Neppis-ryhmän aikana. Kolme muuta perhettä piti kuitenkin ryhmää tähän hetkeen sopivana ja tärkeänä, mutta eivät kokeneet vertaistuen tarpeen sen enempää lisääntyneen.

Kasvatuskumppanuuden kokemus Perhekeskuksen Neppis-ryhmän vetäjien taholta ilmeni jokaisen perheen kohdalla luottamuksena, turvallisuutena, kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisena. Perheet kokivat tullessaan tuetuksi omana itsenään ja haastavan lapsen vanhempina. Yhden perheen kohdalla, myös ennakoasenteet perheneuvolaa ja perhetyötä kohtaan muuttuivat positiivisemmiksi.

9.4 Millaisia ajatuksia vanhemmilla on Neppis-ryhmän toimivuudesta ja kehittämisestä?

GAS-lomakkeille kirjatut tavoitteet täyttyivät kolmella perheellä joltain osin ja yhdellä perheellä odotettua paremmin. Kaikkien GAS-lomake tavoitteita ei voinut pisteittää, kuten ne kuuluisi lopullisessa arvioinnissa, koska tavoitteita ei ollut laadinnassa eritelty. Kahden perheen kohdalla pisteytys olisi ollut mahdollinen, mutta tutkimukseni kannalta en pitänyt pisteytystä tärkeänä, vaan halusin korostaa sitä, miten vanhemmat itse kokivat laaditut tavoitteet saavutetun. Kaikki perheet olivat tyytyväisiä osittainkin saavutettuihin tavoitteisiinsa.

Kokemukset Neppis-ryhmän toimivuudesta olivat kaikilla perheillä positiiviset. Kolme neljästä perheestä piti ryhmän kokoontumisen ajankohtaa sopivana. Paikkana Perhekeskus oli kaikkien mielestä hyvä ja riittävän tilava sekä rauhallinen. Vanhempien Neppis-ryhmän sisältö oli myös kaikkien mielestä tarpeeksi kattava ja joustava. Yhteiset ulkoilutapahtumat saivat kaikkien perheiden kannatuksen ja tästä myös erityisesti isät olivat samaa mieltä. Nykyiseen neljän perheen ryhmäkokoon vanhemmat olivat tyytyväisiä. Neppis-ryhmän alkaessa aloittaneita perheitä oli kuusi, joista kaksi perhettä jäi pois kevään 2012 jälkeen omasta tahdostaan. Vanhempien mielestä liian isossa ryhmässä toisiin tutustuminen on vaikeampaa.

Neppis-ryhmän jatkoa ajatellen, perheet olivat sitä mieltä, että isien aktiivisempi osallistuminen olisi erittäin tärkeää. Kolme perhettä ehdottikin, jos mahdollista, isille omaa ryhmä ja mahdollisesti siihen vielä miespuolista vetäjää. Äidit kokivat, että isien olisi ehkä helpompi keskustella miehen kanssa ja jakaa vertaisuutta miesten kans-

sa, miesten jutuista. Haastatellut isät eivät juuri ottaneet kantaa asiaan vaan he tyytyivät myötäilemään äitien vastauksia.

Yksi vanhempi ehdotti, että sisältöön voisi lisätä tietoa lähikunnissa tarjolla olevista koulutuksista ja luennoitsijoista. Tieto ruokavalion vaikutuksista lapsen neuropsykiatriisiin oireisiin jäi myös eräällä vanhemmalla saamatta, vaikka oli toivonut aiheesta tietoa. Eräs vanhempi ehdotti, myös järjestettävän ”kyselytunnin”, jossa saisi vapaasti esittää mieltä askarruttavia kysymyksiä ja asioita.

Kaiken kaikkiaan kenelläkään perheellä ei ollut mitään negatiivista palautetta Neppis-ryhmän toimivuudesta. Kaikki olivat erittäin tyytyväisiä ja harmittelivat Neppis-ryhmän loppuneen heidän osaltaan. Eräs vanhempi toivoi, että Neppis-ryhmä jatkaa toimintaansa muiden perheiden tueksi.

Yksi haastateltavista äideistä oli etukäteen miettinyt haastattelukysymyksiä ja vastannut niihin. Tässä hänen kirjoittamansa loppupuheenvuoro vapaasana- kohtaan, jonka hän luki minulle liikituksen kyynel silmänurkassaan.

” Voidaan sanoa, että ADHD ja elämä sen kanssa, vaikuttaa koko perheen elämään enemmän kuin kukaan voi kuvitellakaan ja silti normaali elämä on tärkeää ja tavoite. ADHD lapsen äitinä en kaipaa arvostelua, sääliä, kauhistelua, enkä vähättelyä. Tukiryhmässä en sitä saanut, joka on ainoa vertaistukea. Vaikka asiat ovat kovia ja rankkoja, ne pitää käsitellä sellaisinaan. En kaivannut tukea, mutta sitä saatuani arvostan sitä suuresti. Se oman ajan hetki oli hieno. Siihen ajaksi tarvittiin lapselle hyvä turva, Neppis-toiminta. Taas jaksaa tehdä parhaansa. Kiitos, että lapsellani oli harrastus ja minulla oli huoleton hetki sen aikaa, mikä ei varmaan tule toistumaan seuraavan harrastuksen aikana pitkään aikaan. Tämä tuli sydämestä ja olen ollut erittäin tyytyväinen. Ei voi parempaan porukkaan lastaan antaa siksi aikaa, kuin ammattilaisille.”

Miten tavoitteellinen, vertaisryhmämuotoinen avokuntoutus on tukenut neuropsykiatrisista oireista kärsiviä lapsia ja heidän perheitä? Neppis-ryhmätoiminnan osalta voidaan vastata, että monelta osin. Kaikki perheet olivat saaneet uusia konkreettisia vä-

lineitä lapsensa kanssa toimimiseen ja vahvistusta jo käytössä oleviin menetelmiin. Vertaistukea vanhemmat saivat muilta ryhmän jäseniltä, kokemusten jakamisen ja kuulluksi tulemisen muodossa. Ryhmänvetäjien taholta kaikki perheet kokivat kasvatuskumppanuutta ja toimintaan osallistuminen hälvensi ennakkokäsityksiä ja lähensi perheitä Perhekeskuksen työntekijöitä kohtaan. Muutokset perheiden arjessa Neppis-ryhmätoiminnan myötä näkyivät tukiverkoston käytön lisääntymisenä, oman ajan ottamisena, rutiinien merkityksen tärkeyden tiedostamisena, asioiden tärkeysjärjestykseen laittamisena ja kasvatuskäytäntöjen muuttumisena. Vanhemmat kokivat vertaistuen ja vertaisuuden tärkeäksi, mutta vain yksi koki vertaistuen tarpeen merkittävästi lisääntyneen. Lasten sosiaaliset taidot olivat kehittyneet, mikä näkyi ryhmätoimintaan osallistumisena, kaverisuhteiden lisääntymisenä ja sisarussuhteen parantumisena. Kuitenkaan ei voida sanoa, johtuivatko nämä kehitykset yksinomaan Neppis-ryhmätoiminnasta. Lapsensa kehittymisestä vanhemmat olivat saaneet positiivista palautetta päivähoidosta, koulusta ja lähisuvulta. Laaditut GAS-lomakkeen tavoitteet saavutettiin osittain ja joidenkin kohdalla jopa odotettua paremmin.

10 POHDINTA

Opinnäytetyöni aihe selkiintyi, kun Neppis-ryhmää suunniteltiin alkavaksi PoSan Perhekeskuksessa. Ensimmäisellä kokoontumiskerralla 19.4.2012 kerroin vanhemmille opiskelustani ja kiinnostuksestani tehdä Neppis-ryhmän tiimoilta opinnäytetyöni. Neppis-ryhmän ryhmäprosessiin kuuluu perheiden loppuhaastattelu ja loppuarviointi, jossa arvioidaan asetettuja GAS-lomakkeen tavoitteita, joten tästä sain ajatuksen omaan työhöni. Tämä opinnäytetyö palvelee valmistuttuaan Neppis-ryhmän loppuarviointia ja Perhekeskuksen Neppis-ryhmätoimintaan osallistuneita työntekijöitä toiminnan jatkokehittämisessä.

Aiheen selkiinnyttyä itse työn tekeminen oli kiinnostava, mutta haastava projekti. Aluksi olin suunnitellut haastattelevani kaikki kuusi perhettä, mutta ohjaava opettaja kertoivat haastateltavien määrän muodostuvan tällöin liian suureksi. Olisi ollut haastavaa myös laatia kysymykset kuntoutujalapsille ja heidän sisaruksilleen. Lopulta päätin haastatella Neppis-ryhmässä jatkaneet neljän perheen vanhemmat ja saada tä-

ten selville vanhempien kokemuksia ryhmätoiminnasta. Mielestäni onnistuin hyvin haastateltavien valinnassa sekä saamaan vastaukset laatimiini tutkimuskysymyksiin.

Haastattelut onnistuivat odotettua paremmin. Kaikkien perheiden kanssa sain hyvin sovittua haastatteluajat, vaikka vanhemmat ovat työssäkäyviä ja toiset vuorotyössä. Olin jakanut viimeisellä Neppis-ryhmän kokoontumiskerralla vanhemmille teema-haastattelurungon, jotta he voisivat tutustua siihen etukäteen ja saisivat näin kuvan, mistä haastattelussa on kyse. Kerroin myös tarkemmin opiskelustani ja opinnäyte-työni sisällöstä. Yksi vanhempi oli jo ennen sovittua haastattelua, valmistautunut haastatteluun kirjoittamalla paperille muistiin asioita. Koin, että jokainen perhe oli aidon vilpittömästi kiinnostunut haastattelusta ja kertoi totuudenmukaisesti ajatuksi-
aan ja kokemuksiaan Neppis-ryhmän toiminnasta. Jokainen perhe toivoi haastattelun jälkeen, että sain heiltä työlleni tarpeelliset vastaukset ja toivottivat onnea opiske-
luhini. Vakuutin jokaiselle, että sain kaiken tarpeellisen tiedon ja juuri heidän vas-
tauksillaan ja mielipiteillään on tärkein rooli koko työssäni sekä myös Neppis-
ryhmätoiminnan jatkoa ajatellen.

Tutkimusmenetelmäksi valitsin haastattelun päästäkseni lähemmäksi tutkimiani hen-
kilöiden kokemuksia, elämyksiä ja ajatuksia. Tämä valinta oli mielestäni paras mah-
dollinen tähän tutkimukseen.

Tutkimukseni tulokset eivät ole yleistettävissä, mutta mielestäni oman tutkimukseni
tuloksia voidaan yleistää Neppis-ryhmätoimintaa koskeviksi, koska vanhempien ko-
kemukset ja ajatukset Neppis-ryhmästä olivat melko yhtenäiset.

Tutkimustulokset Neppis-ryhmän toiminnasta ja vaikuttavuudesta perheille puhuvat
puolestaan. Neppis-ryhmätoiminta on vaikuttanut kaikkien perheiden elämään ja
toisten perheiden kohdalla odotettua enemmän. Vaikka kaikkien perheiden osalta
GAS-lomakkeelle asetettuja tavoitteita ei saavutettu kokonaan, niin kuitenkin jokai-
nen perhe koki saaneensa Neppis-ryhmätoiminnalta paljon. Tuloksena voidaan sa-
noa, että vertaistukiryhmä oli samanlaisessa elämäntilanteessa ja elämänvaiheessa
oleville perheille tärkeä foorumi. Kuten Kinnunenkin (2006,35.) toteaa, että vertais-
ryhmätoiminta on samanlaisessa tilanteessa olevien ihmisten tukiverkosto, jossa ih-
miset jakavat tunteuksia, tietoa, emootioita ja kokemuksia samoista asioista ja saa-

den näin tukea toisiltaan. Kaikki ryhmän jäsenet ovat tasa-arvoisessa asemassa. Yhteisen kielen ja yhteisten kokemusten kautta ryhmän jäsenet voivat ymmärtää toisiaan paremmin, kuin varsinaisia asiantuntijoita ja näin auttaa toinen toistaan.

Yllättävintä ja positiivisinta oli erään haastatellun äidin kommentit siitä kuinka vastahakoinen ja ennakkoluuloinen oli aluksi koko Neppis-ryhmätoimintaa kohtaan. Kuitenkin hän oli kaikista haastatelluista vanhemmista se, joka oli kaikkien eniten saanut ryhmätoiminnasta ja kuinka surullinen oli ryhmän päätyttyä. Juuri hän koki vertaistuen tarpeen lisääntyneen ja koki menettäneensä yhteisen harrastuksen lapsensa kanssa.

Neppis-ryhmätoiminnassa korostui kokemusasiantuntijuus vertaisten taholta sekä ammatillinen asiantuntijuus ryhmien vetäjien taholta. Tämän kokonaisvaltaisen tuen myötä perheet saivat vahvistusta haastavaan kasvatustyöhönsä ja omaan hyvinvointiinsa. Tutkimustulosten mukaan vertaisryhmätoiminta on melko tuloksellinen ja erittäin asiakaslähtöinen työmuoto, jota tulee vahvistaa ja käyttää yhtenä perhepalveluiden työmenetelmänä.

Perheiden valinnassa Neppis-ryhmätoimintaan onnistuttiin hyvin. Kaikissa haastatelluissa perheissä oli melko samanikäiset kuntoutujalapsen lapset. Kolme lapsista aloitti koulun samassa pienluokassa Neppis-ryhmätoiminnan aikana ja yksi lapsi aloitti esiopetuksessa. Mielestäni tämä lisäsi yhtenä asiana perheiden hyvää ryhmäytymistä ja vertaisuuden kokemusta.

Perhekeskustoiminta on aloittanut PoSassa syyskuussa 2011. Neppis-ryhmä on hyvä osoitus Perhekeskustoiminnan ja perhepalveluiden kehittämistä ennaltaehkäisevänä tukena. Kuten Viitala ym. (2008, 32) toteavat, että Perhekeskukset perheiden kohtaamispaikkana luovat mahdollisuuksia sosiaalisten verkostojen rakentamiseen, vertaistukeen, osallisuuteen ja tarjoavat ammatillista tukea tarvittaessa sekä tietoa alueen muista palveluista. Kaikki nämä mahdollistuvat Neppis-ryhmätoiminnassa.

Neppis-ryhmätoiminnassa kaikki perheet kokivat kasvatuskumppanuutta ryhmien vetäjien taholta. Vanhemmat toivat haastatelluissa esille sitä, että kukaan heistä ei kokenut tuomitsemista, vaan he saivat tukea ja vahvistusta jo käyttämiinsä menetel-

miin. Vanhemmat saivat Neppis-ryhmästä paljon uusia konkreettisia menetelmiä lapsen kasvatukseen, mutta myös vapauden niiden käyttöön mikä sopii itselleen paremmin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 31) sanotaankin, että kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja henkilöstön välistä yhteistyötä. Kasvatuskumppanuudessa henkilöstöllä on ammatillisen koulutuksensa antaman tieto ja osaaminen sekä vastuu kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisen yhteistyön luomisesta. Kuitenkin kasvatuskumppanuudessa vanhemmilla on lastensa ensisijainen kasvatust vastuu ja kasvatusoikeus. Kaskela & Kekkonen (2006, 32-33) korostavat, että kokemus kuulluksi tulemisesta on aina eheyttävä ja siksi onkin kasvatuskumppanuuden keskeinen periaate. Nämä ovat mielestäni tärkeimpiä toimintaperiaatteita Neppis-ryhmätoimintaa ajatellen ja jotka näyttäytyivät toteutuneen vanhempien haastatteluissa. Neppis-ryhmätoiminnan aikana jokainen haastatteluista perheistä kertoi kokeensa tulleen kuulluksi melkein kaikissa asioissaan. Yksi äiti kertoi, että ruokavalion vaikutusta ei käsitelty, vaikka oli useamman kerran tuonut toivettaan esille. Mielestäni tämä on valitettavaa ja Neppis-ryhmän jatkoa ajatellen kehitettävä asia, johon tulisi kiinnittää huomiota jatkossa.

Neuropsykiatriin häiriöihin liittyy mm. vaikeuksia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kanssakäymisessä, kielellisessä ja ei-kielellisessä viestinnässä sekä omatoiminnan ohjauksessa ja tunnesäätelyssä. (Kaartinen, 2011.) Useimmiten lapset, joilla on diagnosoitu neuropsykiatrinen sairaus tai ne lapset, joilla esiintyy neuropsykiatrisia piirteitä, ovat saaneet elämänsä aikana paljon negatiivista palautetta käyttäytymisellään. Aikuiset ja muut lapset eivät aina ymmärrä, että lapsi ei toimi niin kuin toimii ilkeyttään, vaan hänellä on puutteita taidoissaan, jotka vaativat vain erityistä tukea ja opettelua turvallisessa ympäristössä. Neppis-ryhmätoiminnan yhtenä tavoitteena oli luoda positiivinen ja kannustava ilmapiiri sekä toimintaa, josta lapset saavat onnistumisen kokemuksia, jotka ovat ensisijaisen tärkeitä lapsen ja nuoren itsetunnon vahvistamiselle.

Tutkimuksen tuloksista olen erittäin ylpeä koko PoSan Perhekeskuksen perheneuvolan ja perhetyön Neppis-ryhmätoimintaan osallistuneiden työntekijöidenkin puolesta. Hienoa, että meille mahdollistettiin toiminta, joka on antanut paljon perheille ja auttanut ja tukenut vanhempia heidän vaativassa kasvatustyössään. Neppis-ryhmä lähensi perheiden ja Perhekeskuksen työntekijöiden välejä, mutta myös Neppis-

ryhmään osallistuneiden työntekijöiden välejä ja yhteistyötä. Työmme on huomattu myös PoSan rajojen ulkopuolellakin, josta saimme tunnustuksena ”Satakunnan lastensuojeluteko 2012”-palkinnon, jonka valitsijana toimi professori Pentti Arajärvi (Liite 5).

LÄHTEET

ADHD-liitto ry esite. Alle kouluikäisen ADHD.

adhd-liitto ry www-sivut. Viitattu 24.3.2013. <http://www.adhd-liitto.fi/adhd-perustietoa>

Auvinen, S. 2012. Ryhmämuotoisen neuropsykiatrisen kuntoutuksen suunnittelu ja käynnistäminen. Koulutus materiaali Kankaanpää 15.3.2012.

Eklund, K. & Heinonen, J. 2011. Lapsen itsesäätelyn tukeminen arjessa. Teoksessa Aro, T. & Laakso, M-L. (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti, 216-235.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1993. Teemahaastattelu. 6. painos. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.-16. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Huotari, A. & Tamski, E-L. 2010. Tammenterhon tarinoita. Kirja valmennuksesta. Tampere: Juvenes Print-Tampereen yliopistopaino Oy.

Huuskonen, P. Verkot-projekti 2007-2010. Asumispalvelusäätiö ASPA. Viitattu 12.3.2013. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/vertaistuki/>

Jyrkämä, O. & Huuskonen, P. 2010. Ammatillaiset vertaistoiminnan tukena. Teoksessa Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA, 81-85.

Kaartinen, M. 2011. Nepsy-käsikirja. Viitattu 27.3.2013. http://www.tampere.fi/material/attachments/n/62k2XMg7Y/Nepsy_kasikirja.pdf

Kansaneläkelaitos www-sivut 2012. Viitattu 21.3.2013. <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/091008133416SI?OpenDocument>

Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A.R. & Rasku-Puttonen, H. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes oppaita 63. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kinnunen, T. 2006. Vertaistuki erityislapsen vanhempien voimavarana. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitos.

Laimio, A. & Karnell, S. 2010. Vertaistoiminta-kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA, 9-19.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö www-sivut. Viitattu 20.3.2012. <http://www.lastenkuntoutus.net/jasenuhuone/hankkeen-esittely/>

Mielenterveyden keskusliitto www-sivut. Viitattu 12.3.2013. http://www.mtkl.fi/liiton_toiminta/vertaistuki/vertaisryhmatoiminta/

Mykkänen-Hänninen, R. & Kääriäinen, A. 2009. Vertaisuus ja vertaistuki eroauttamisessa. Lastensuojelun Keskusliitto/Neuvo-projekti.

Nylund, M. & Yeung, A.B. 2005. Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Jyväskylä: Vastapaino.

Pohjois-Satakunnan peruspalvelu-liikelaitoskuntayhtymän www-sivut. Viitattu 14.3.2013. http://wp.eposa.fi/?page_id=620

Salmivalli, C., Kaverien kanssa. 2005. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. PS-kustannus. Opetus 2000. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Soisalo, R. 2012. Särkyvä mieli – lasten ja nuorten psyykinen oireilu. Suomen Psykologinen Instituuttiyhdistys ry.

Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2012. Viitattu 24.3.2013. <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/naytaartikkeli/tunnus/kht00070>

THL 1 www-sivut. Viitattu 7.3.2013. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/kasvatuskumppanuus

THL 2 www-sivut. Viitattu 11.3.2013. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/perheita/perhekeskus

Vaikuttava vertaistoiminta www-sivut. Viitattu 6.3.2013. <http://vaikuttavavertaistoiminta.fi/2011/11/20/vertaistoiminta/>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes oppaita 56. Toinen tarkistettu painos. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Viitala, R., Kekkonen, M. & Paavola, A. 2008. Perhekeskustoiminnan kehittäminen. PERHE-hankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:12. Helsinki: Yliopistopaino.

Vilen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uud. p. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Viljamaa, J. 2009. Mitä minä teen tämän lapsen kanssa? Haastavan lapsen kasvatusta. Juva: Janne Viljamaa ja Minerva Kustannus Oy.

Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

GAS – Tavoitteen asettaminen

Kuntoutujan henkilötunnus

Ohjeita lomakkeen täyttämiseen sivulla 2.

1	Kuntoutujan sukunimi ja etunimet	
PERUSTIEDOT	Kuntoutusmuoto	Kurssin nro
	Aloituspvm.	Lopetuspvm.
	Palveluntuottaja	

2
TAVOITTEEN
ASETTAMINEN
JA ARVIOINTI

TAVOITE 1:

Asteikko	Arviointipvm.
Selvästi odotettua matalampi	-2
Jonkin verran odotettua matalampi	-1
Tavoitetaso	0
Jonkin verran odotettua korkeampi	+1
Selvästi odotettua korkeampi	+2

TAVOITE 2:

Asteikko	Arviointipvm.
Selvästi odotettua matalampi	-2
Jonkin verran odotettua matalampi	-1
Tavoitetaso	0
Jonkin verran odotettua korkeampi	+1
Selvästi odotettua korkeampi	+2

TAVOITE 3:

Asteikko	Arviointipvm.
Selvästi odotettua matalampi	-2
Jonkin verran odotettua matalampi	-1
Tavoitetaso	0
Jonkin verran odotettua korkeampi	+1
Selvästi odotettua korkeampi	+2

3	Tavoitteiden asettamispvm.	Kuntoutujan tai hänestä huolehtivan henkilön allekirjoitus
ASETTAMIS- PÄIVÄMÄÄRÄ JA ALLEKIRJOITUS		
	Moniammatillisen työryhmän edustaja ja ammattinimike	

4	Pistemäärä	T-lukuarvo
PISTEET		

Teemahaastattelun runko

1. Lapsen sosiaalisten taitojen kehittyminen
 - Miten vanhempi/vanhemmat ovat huomioineet lapsen sosiaalisten taitojen kehittymisen vai ovatko huomanneet kehitystä?
 - Miten muutokset näkyvät lapsessa kotona ja kodin ulkopuolella vai näkyvätkö?
 - Miten tilanteet tai suhde sisarusten kesken on muuttunut?
 - Millaista palautetta vanhempi on saanut lapsensa kehittymisestä, muilta lapsen kanssa työskenteleviltä, esim. koulusta, harrastuksista?

2. Vanhemmuuden tukeminen
 - Millaista tukea olet saanut haastavan lapsen kanssa toimimiseen?
 - Millaisia vaikutuksia toiminnalla on ollut ihmissuhteisiin tai parisuhteeseen?
 - Millaisia muutoksia näkynyt arjessa vai onko?
 - Oletko saanut uusia keinoja tai menetelmiä haastavan lapsen kasvatukseen ja kehityksen tukemiseen?
 - Mitä tukea tai keinoja olet saanut omaan jaksamiseen ja vanhemmuuteen?
 - Onko uusien keinojen löytymisen myötä perheen yhteinen aika lisääntynyt ja vahvistunut?

3. Vertaistuen merkitys perheille
 - Miten vertaistuki on näkynyt tai auttanut sinua arjessasi?
 - Miten kasvatuskäytäntösi ovat muuttuneet ryhmätoiminnan aikana?
 - Oletko saanut uusia sosiaalisijasuhteita, esim. ystäväystynyt muiden perheiden kanssa?
 - Oletko kokenut kasvatuskumppanuutta vertaisryhmän vetäjien eli Perhekeskuksen työntekijöiden taholta?
 - Onko tarpeesi vertaistukeen muuttunut toiminnan aikana ja miten ja miksi?
 - Oletko saanut jakaa vanhemmuuttasi haastavan lapsen vanhempana toisten vanhempien kanssa? Eli oletko tullut kuulluksi?

4. Neppis-ryhmän toimivuus ja kehittämisajatuksia

- Toteutuivatko asetetut tavoitteet ryhmän aikana?
- Millainen kokemus sinulle jäi ryhmästä/ toimivuus, ajankohta, kokoon-
tumispaikka, sisältö?
- Millaisia kehittämissuhteita/toiveita sinulla on toiminnan jatkoa aja-
tellen?
- Ruusut ja risut - vapaasana.

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS 6.2.2013

TUTKIMUKSEN NIMI: Neppis-ryhmä – kokemuksia vertaisryhmämuotoisesta avokuntoutuksesta PoSassa (ei vielä valmista nimeä)

TUTKIMUKSEN TEKIJÄ: Maarit Myllymäki, sosionomi (AMK) opiskelija, SAMK

OPINNÄYTETYÖN OHJAAJA: Outi Hamilo, lehtori, SAMK,
outi.hamilo@samk.fi

TUTKIMUKSEN TARKOITUS: Opinnäytetyö

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää miten Neppis-ryhmä on vanhempien näkökulmasta muuttanut lasten sosiaalisia taitoja ja arkielämää, miten ryhmä on auttanut tavoitteisiin pääsemisessä sekä kartoittaa myös kokemuksia koko ryhmän vaikuttavuudesta.

AINEISTON OTANTA

JA KERUUTAPA: Aineistona käytetään GAS- lomakkeita, perheiden haastatteluja sekä muuta dokumentaatiota. Jokaiselta perheeltä pyydetään erikseen kirjallinen lupa dokumenttien käyttöön tutkimuksessa.

Kankaanpäässä 6.2.2013

Kankaanpäässä __.__.2013

Maarit Myllymäki

Kaija Järvi-Karttunen
Perhesosiaalityön päällikkö
PoSan Perhepalvelut

TUTKIMUSLUVAN PYYTÄMINEN VANHEMMILTA

Annan luvan sosionomi (AMK) opiskelija Maarit Myllymäelle käyttää lapseni _____ Neppis-ryhmän aikana kertyneitä dokumentteja (mm. GAS-lomakkeet, tapaamiskertojen kirjaukset ym.) opinnäytetyössään.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää miten Neppis-ryhmä on vanhempien näkökulmasta muuttanut lasten sosiaalisia taitoja ja arkielämää, miten ryhmä on auttanut tavoitteisiin pääsemisessä sekä kartoittaa myös kokemuksia koko ryhmän vaikuttavuudesta.

Huoltajan allekirjoitus: _____

VUODEN 2012 SATAKUNTALAINEN LASTENSUOJELU TEKO

Pohjois-Satakunnan perusturvan liikelaitos ky:n Neppis-ryhmä on Vuoden 2012 satakuntalainen lastensuojeluteko.

Pohjois-Satakunnan perhekeskuksessa järjestetty neuro- psykiatrisesti diagnosoitujen lasten Neppis-ryhmä ja samaan aikaan kokoontuva vanhempien ryhmä. Työntekijät ovat perheneuvolasta ja perhetyöstä. Ryhmää on jatkettu perheiden pyynnöstä: vanhemmat ovat kokeneet saavansa ryhmästä apua ja vertaistukea ja lapselleen harrastuksen, joka onnistuu. Lapset ovat oppineet vuorovaikutusta ja ryhmässä olemisen taitoja. Työskentely Neppis-ryhmässä on myös tiivistänyt työntekijöiden yhdessä tekemisen tapaa ja levinnyt myös muuhun arjen työhön.

Neppis-ryhmän Vuoden 2012 satakuntalaiseksi lastensuojeluteoksi valinnut professori Pentti Arajärvi toteaa:

” Tapauksen erityispiirre ja voima on lasten ja vanhempien mukanaolo parhaiden suositusten mukaisesti ja siitä(kin) kumpuava oppimisen ilo. Lapsen etu ennen kaikkea.”

Porissa 4.12.2012

Leaheta Raimi

